Universiteit
Leiden
The Netherlands

Bestuurskundige Berichten juli 1998

Hage, L.; Behr, C.; Boender, D-P.; Swinkels, B.; Venema, J.P.

Citation
Hage, L., Behr, C., Boender, D. -P., Swinkels, B., & Venema, J. P. (Eds.). (1998). Bestuurskundige Berichten juli 1998. *Bestuurskundige Berichten*, *13*(3). Retrieved from http://hdl.handle.net/1887.1/item:3234147

Version:	Publisher's Version
License:	Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license
Downloaded from:	http://hdl.handle.net/1887.1/item:3234147

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Bestuurskundige Berichten

juli 1998
jaargang 13 nr. 3

Boris Jeltsin, de nieuwe tsaar.

De Bestuurskundige Berichten is een officieel orgaan van de Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden

Inhoudsopgave

Bestuurskundige Berichten **jaargang 13, nr. 3** **juli 1998**

- Duisenberg en Frankrijks buitenlandpolitiek 4
  D-P Boender
- De relevantie van de Algemene wet bestuursrecht voor bestuurskundigen 7
  G. Dijkstra
- De Nieuwe tsaar 9
  B. Swinkels
- Spiegelingen 13
  M. Rutgers
- Een golf van fusies 15
  P. Venema
- Zelfportret 18
  B. Gruisen
- Probleemgestuurd onderwijs 22
  E. Hofstee
- Van studie, via politiek naar Kilowatturen 24
  R. Wierema
- PGO bij bestuurskunde: waardevol naast andere werkvormen 26
  G. Neelen
- Lezing door mr A.W.H. Docters van Leeuwen 27
  I. de Ligny
- Traditioneel bestuur in Uganda: Een Afrikaanse Renaissance 29
  M. Holtkamp
- 50 jaar Universele Verklaring van de Rechten van de mens: feest of geen feest? 31
  E. Hofstee
- Gelezen in... 33
  P. Venema

De Bestuurskundige Berichten is een officieel orgaan van de Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden.

Voorwoord

Voor je ligt al weer het derde nummer van 1998. Na het themanummer in april over de Tweede Kamer verkiezingen is de redactie er dit keer weer in geslaagd om een gevarieerd nummer te creëren.

Zo kan je in dit nummer lezen over twee invloedrijke mannen: Boris Jeltsin en Wim Duisenberg. Verder is er aandacht voor de relevantie van de algemene wet bestuursrecht voor bestuurskundigen in een artikel van de heer Dijkstra die verbonden is aan het departement Bestuurskunde. Bovendien kan je in dit nummer een kritisch betoog lezen over het onderwijs aan eerstejaars bestuurskundestudenten en een weerwoord van de heer Neelen hierop. Tenslotte zijn ook de columns 'Spiegelingen' en 'Zelfportret' weer in dit nummer te vinden.

Kortom, in dit nummer is er voor elk wat wils.

Namens de redactie wens ik je veel leesplezier,

Laura Hage

Let op!!

De deadline voor de volgende Bestuurskundige Berichten is maandag 7 september. Aarzel niet en schrijf ook een artikel voor het oktobernummer! Lever je artikel op diskette (WP 5.1 of WP 6.0) met een uitdraai in bij de B.I.L.-Kamer (SB-03).

Colofon

Redactieadres: Bestuurskundige Berichten, p/a B.I.L., Postbus 9555, 2300 RB Leiden, telefoon 071-5273696, fax 071-5273979
Hoofdredacteur: L. Hage
Redactie: C. Behr, D-P. Boender, B. Swinkels, J.P. Venema.
Lay-out: B.J. Rienstra
Redactieraad: M.L. Gevers-Breusers, drs. F. Jorna, dr. F.M. van der Meer en dr. J. de Vries
Druk: Drukkerij Faculteit der Sociale Wetenschappen
ISSN: 0920-5772

Copyright: 1998 B.I.L.

Bestuurskundige Berichten is een uitgave van de Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden (B.I.L.) en verschijnt vier maal per jaar. Het is niet toegestaan zonder toestemming van de redactie op enigerlei wijze het geheel of delen van dit nummer te reproduceren. Waar redacteuren op persoonlijke titel hun mening geven is deze niet noodzakelijkerwijs die van de gehele redactie.
Abonnement: Leden van de B.I.L. ontvangen Bestuurskundige Berichten gratis thuis. Voor niet-leden kost een abonnement |16,- per jaar. Dit dient te worden voldaan op bankrekeningnummer 56.65.22.357 t.n.v. de B.I.L. Leiden o.v.v. abonnement B.B. of op giro 9200 van ABN-Amro Leiden o.v.v. B.I.L., rekeningnummer 56.65.22.357; abonnement B.B.
Kopij voor de redactie: Als WP5.1 of WP6.0 bestand op 3.5 inch HD/DD diskette zonder enige opmaakcodes met een uitdraai.
Advertenties: Jan Korff de Gidts, 071-5273696.

Duisenberg en Frankrijks buitenlandpolitiek

D-P Boender

Op maandag 4 mei 1998 opende het NRC Handelsblad met de kop: "Europese leiders onder Franse druk, Duisenberg eerder weg bij Eurobank".

Na een lunch van ruim 11 uur zijn de Europese leiders eruit: Wim Duisenberg wordt de eerste president van de Europese Centrale Bank. Maar hij zal niet de volledige termijn van 8 jaar uitzitten. Als reden hiervoor wordt aangegeven dat hij zichzelf te oud zou vinden om een volledige termijn uit te zitten. Hij is nu 62 en zou dan dus 70 zijn aan het einde van de termijn. De heer Duisenberg geeft zelf ook een verklaring af, waarin hij wil benadrukken dat het *zijn* besluit alleen is en dat hij niet onder druk is gezet om niet de volledige termijn te volbrengen.

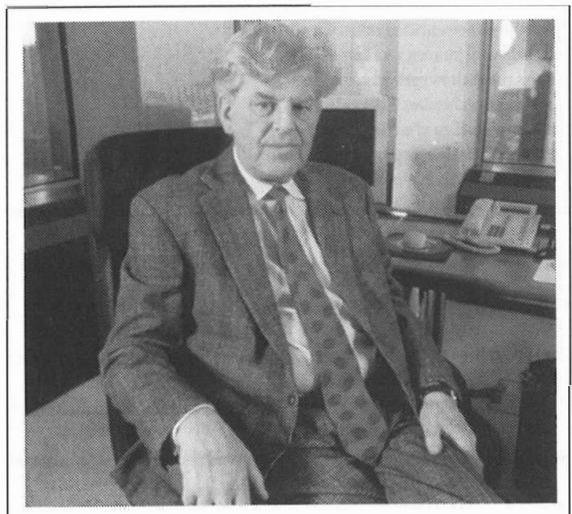

Wim Duisenberg
(bron: Elsevier, 21-2-1998)

Begin 1996 werd Duisenberg unaniem door de presidenten van de nationale centrale banken van Europa naar voren geschoven als kandidaat voor het voorzitterschap van de Europese Centrale Bank. Duisenberg werd gekozen op basis van zijn merites. Hij stond bekend als een integer man met de juiste instelling om van de Euro een stabiele munt te maken en belangrijker om die ook stabiel te houden. De Nederlandse strategie van stille diplomatie bleek te werken. De eerste president van de ECB zou gekozen worden op grond van zijn merites en de benoeming zou geen inzet worden van politieke overwegingen. Op de Europese top in Dublin eind '96 werd er echter roet in het eten gegooid door Frankrijk. President Chirac gaf te kennen dat hij niet zomaar met de kandidaat Duisenberg zou instemmen. Zoals te verwachten kwamen de Fransen zelf met een kandidaat, namelijk Jean-Claude Trichet, President van de Franse Centrale Bank.

Op het eerste gezicht niets aan de hand, want alle overige landen steunden Duisenberg. Door middel van 'stille diplomatie' op basis van rationele argumenten en de overweldigende meerderheid voor Duisenberg zouden de Fransen wel inbinden. Er werd echter geen rekening gehouden met de rigide houding van de Fransen. Terugtrekking van de kandidatuur van Trichet zou door de Franse overheid als gezichtsverlies worden opgevat.

Was de houding van Frankrijk niet te verwachten? Mijn antwoord op deze vraag is ja. De Franse houding lag naar mijn mening in de lijn der verwachting en ik zal aangeven waarom ik dat denk. Op 9 september 1585 werd in Poitou op het slot Richelieu, Armand Jean du Plessis geboren, die één van Frankrijks grootste staatsmannen zou worden, namelijk Kardinaal Richelieu.

In 1624 werd Richelieu, de Franse Eerste Minister.

De reden waarom Richelieu als zo belangrijk wordt gezien is omdat hij in feite de incarnatie van het begrip 'raison d'état' is. Henry Kissinger karakteriseert het begrip als volgt: "Raison d'état asserted that the well-being of the state justified whatever means were employed to it; the national interest supplanted the medieval notion of a universal morality". Richelieu was kardinaal, maar zijn taak ten opzichte van Frankrijk zag hij als een geheel seculiere aangelegenheid. Hij had daarom geen scrupules om de protestantse vorstendommen te steunen in hun strijd tegen de Habsburgers om vervolgens die steun in te trekken en zich aan de zijde van katholieke vorsten te scharen. Het was zijn bedoeling om de 30-jarige oorlog zo lang mogelijk te rekken zodat de opponenten elkaar zouden verzwakken zodanig dat Frankrijk sterk genoeg zou zijn om de rest van Europa te kunnen overheersen. Kissinger schrijft dan ook "... states do not receive credit in any world for doing what is right; they are only rewarded for being strong enough to do what is necessary".

Het begrip 'raison d'état' is sindsdien niet meer weg te denken uit de Franse buitenlandpolitiek. Het staat misschien niet altijd even duidelijk op de voorgrond, maar het is wel degelijk aanwezig.

Hoe past de kwestie 'Duisenberg' in dit geheel. Naar mijn mening op twee manieren, die ik als financieel-economisch en als machtspolitiek zal aanduiden.

De manier waarop de Fransen hun financiële huishouding bijhouden verschilt wezenlijk van de Noord-Europese manier zoals in Nederland en Duitsland gebruikelijk is. De Fransen nemen het niet zo nauw met een miljard meer of minder op hun financieringstekort. En in tegenstelling

Kardinaal Richelieu
(bron: Diplomacy, Kissinger, 1994)

tot de Nederlandse Centrale Bank en de Duitse Bundesbank die al heel lang onafhankelijk zijn en zo voor een goede financiële huishouding kunnen zorgen, is de Franse Centrale Bank nog maar kort onafhankelijk. De koers van de Franse franc en de hoogte van de rentestand waren voorheen snel inzet van de Franse binnenlandse politiek. Deze manier van denken is niet zomaar te veranderen.

De heer Duisenberg is iemand die dus niet binnen deze manier van denken past. De Fransen willen daarom juist een Fransman op die plek, in de verwachting dat zij op deze manier invloed op 'hun' bankpresident kunnen uitoefenen.

In het kader van de machtspolitiek zie ik het als volgt. Frankrijk heeft sinds Richelieu altijd gestreefd naar een overheersende en eigenzinnige rol binnen Europa. Denk maar aan de Napoleontische oorlogen en de Frans-Duitse oorlogen aan het eind van de 19e eeuw. Zeker na in twee wereldoorlogen betrokken te zijn geweest, is het voor Frankrijk duidelijk dat zij een overheersende rol binnen Europa moet spelen om Duitsland in toom te houden. Dit was dan ook de gedachte achter het plan Schuman (de Franse en Duitse zware industrie onderbrengen bij één organisatie om zo een Duitse 'Alleingang' in de toekomst te voorkomen) waar uiteindelijk de EGKS uit voortkwam.

Frankrijk heeft haar huidige machtige positie binnen Europa echter ook kunnen verkrijgen doordat de andere grote mogendheden binnen Europa dat toelieten en, zoals in de affaire Duisenberg is gebleken, nog steeds toelaten. Duitsland is de economische reus binnen Europa, maar binnen de as Bonn-Parijs heeft Frankrijk vaak het

overwicht. Dit is voor een groot deel het gevolg van het feit dat Duitslands buitenlandpolitiek nog steeds wordt achtervolgd door haar verleden en het daarbij behorende agressieve imago. Duitsland profileert zich daarom niet graag als een grote macht om geen 'angstgevoelens' bij haar buren op te roepen. De andere grote mogendheid is Groot-Brittannië, maar deze heeft zich altijd meer op de Verenigde Staten gericht en minder op Europa. Door de 'passieve' houding van deze twee kan Frankrijk daardoor vaak haar zin doorvoeren. In dit kader komt men het begrip 'raison d'état' weer tegen, want zoals Kissinger aangeeft: "The success of a policy of raison d'état depends above all on the ability to assess power relationships".

De verklaring van Duisenberg dat hij in verband met zijn leeftijd de termijn niet volledig zal afmaken, komt dan ook enigszins vreemd over. Helemaal omdat hij in januari in het programma NOVA heeft gezegd: "De benoeming is voor acht jaar. En bij leven en welzijn, ik ben nu 62, kan ik het een hele poos blijven doen". Trichet is nu 56 en als Duisenberg inderdaad over ongeveer 4 jaar terugtreedt, dan is hij 60. Trichet zal dan Duisenberg opvolgen voor een volle termijn. Aan het eind van die termijn zal hij dan 68 zijn. Het spreekwoord: je bent nog zo jong als je je voelt, geeft in dit licht te denken.

Het verontrustende in deze affaire is niet de persoon Duisenberg, maar dat de benoeming van de voorzitter van een politiek onafhankelijk instituut inzet werd van een politieke machtsstrijd, en er dus wel degelijk een politiek afhankelijke beslissing werd genomen door Duisenberg te laten inzien dat hij over 8 jaar zeventig zou zijn en dus maar beter na 4 jaar kan opstappen om plaats te maken voor de Franse kandidaat. Het is dus duidelijk dat binnen Europa de nationale belangen nog zullen blijven prevaleren over het 'Europees belang'. Dit geeft stof tot nadenken voor toekomstige beslissingen binnen Europa. De Nederlandse strategie van stille diplomatie en goede argumenten alsook de gedachte dat kwaliteit voor zich spreekt (de persoon Duisenberg) is zeer nobel. Echter, in de huidige situatie speelt machtspolitiek de boventoon. In zo'n geval is een iets andere aanpak wellicht vereist. Wil Nederland, en dat geldt voor alle andere minder grote lidstaten, een rol van belang willen spelen en invloed willen blijven uitoefenen, dan dient zij naar mijn mening, de inhoud van haar stille diplomatie bij te stellen. Om tegenwicht aan de as Bonn-Parijs te kunnen geven, is het voor die minder grote staten van belang dat zij samen èèn gezamenlijk front vormen en zodoende de as kunnen weerstaan. Een versteviging van de BeNeLux-landen aangevuld met bijvoorbeeld Denemarken en eventueel in de toekomst Groot-Brittannië, zou zo'n tegengewicht kunnen zijn.

Geraadpleegde literatuur:

-Berg, van den, J.Th.J (red.), *Inleiding Staatkunde*, Kluwer, 1995, Deventer

-Kissinger, H., *Diplomacy*, Simon & Schuster, 1994, New York

-NRC Handelsblad, *Duisenberg eerder weg bij Eurobank*, 4 mei 1998

David-Paul Boender

Student bestuurskunde in Leiden

Wilt u een advertentie in de Bestuurskundige Berichten plaatsen? Dat kan. Neem dan contact op met Jan (071-5273696)!

De relevantie van de Algemene wet bestuursrecht voor bestuurskundigen

G. Dijkstra

De Algemene wet bestuursrecht (kortweg Awb) kent weinig geheimen meer voor de student bestuurskunde die met succes het doctoraal I heeft afgerond. Deze betrekkelijk nieuwe wet (ingevoerd per 1 januari 1994) komt namelijk uitgebreid aan bod in het vak staats- en bestuursrecht. Bestuursjuristen hebben zich met volle overgave op deze wet gestort. Het aantal juridische artikelen over de Awb bedraagt vele honderden. Bestuurskundigen hebben zich daarentegen nog maar weinig met de Awb bezig gehouden. Het aantal bestuurskundige publicaties over deze wet is uiterst beperkt.

Natuurlijk valt hier wel een verklaring voor te geven. Juristen hebben nu eenmaal een grotere belangstelling voor wetten dan bestuurskundigen. Maar daarmee is de kous nog niet af. Wanneer wij beseffen dat ieder overheidslichaam zich aan deze toch tamelijk omvangrijke wet moet houden, dan wordt duidelijk dat de Awb van enorme invloed is (of althans: kan zijn) op het Nederlandse openbaar bestuur. Om deze reden zouden bestuurskundigen zich eigenlijk veel meer dan nu het geval is, bezig moeten houden met de Awb. Natuurlijk moeten zij niet het werk van de bestuursjuristen overdoen. Wel is het van belang de bestuurskundige implicaties goed in de gaten te houden (en vanuit hun eigen perspectief te bestuderen). Bestuurders zelf zien het belang van de Awb wel degelijk. Een aantal (waaronder Van Kemenade en Peper) klaagt steen en been over de Awb. Zij zijn van mening dat de wet hun werk sterk bemoeilijkt (de zogenaamde 'stroperigheid van de besluitvorming') en de democratie belemmert. De angst dat Nederland langzamerhand verandert van een rechtsstaat naar een rechtersstaat komt uit een aantal betogen vrij expliciet naar voren. Nu wordt de soep natuurlijk niet zo heet gegeten als zij wordt opgediend. Ik heb de indruk dat de eerder genoemde bestuurders overdrijven om daarmee de door hun gevoelde problemen wat duidelijker naar voren te brengen. Desalniettemin moeten wij deze signalen wel serieus nemen.

Wat is er nu precies aan de hand? De Awb is bedoeld om de positie van de burger ten opzichte van het openbaar bestuur te versterken. Alhoewel vaak wordt gewezen op verschijnselen als 'onderhandelend bestuur' en 'horizontalisering van de verhouding burger-overheid' verkeren de meeste burgers nog steeds in een zwakke positie ten opzichte van een machtige overheid. De wetgever wilde de positie van de burger versterken door het bestuursrecht voor de burger toegankelijker te maken en de overheid daarnaast aan extra regels te binden. Deze regels zouden moeten worden neergelegd in een wet (de Awb) die voor alle beleidsterreinen geldt. Uniformering is dan ook een ander doel van de Awb. Zo bezien vallen de klachten van bestuurders ook goed te begrijpen. De versterking van de positie van de burger brengt vrijwel automatisch een verzwakking van de positie van het bestuur met zich mee. Zo kent de Awb een aantal regels over de termijn waarbinnen aanvragen en bezwaarschriften afgehandeld moeten worden. Voorts moet onder iedere beschikking komen te staan binnen welke termijn

een burger in bezwaar of beroep kan gaan (en bij welke instantie). Sommigen binnen het openbaar bestuur vonden dit laatste te ver gaan. Je zou mensen wel eens op verkeerde gedachten kunnen brengen. De Awb geeft ook aan dat, voordat bepaalde beslissingen genomen worden, eerst de burger 'gehoord' moet worden. Toen een voormalig Gronings burgemeester besloot een coffeeshop te sluiten zonder eerst de eigenaar te 'horen' werd hij gecorrigeerd door de rechter. Zijn reactie was dat de rechter en hij maar eens een dagje van plaats moesten wisselen (hetgeen nooit heeft plaats gevonden). Kortom, bestuurders vinden dat de Awb het hen maar lastig maakt. Al voordat de Awb werd ingevoerd klaagden zij over de bestuurslasten die de wet met zich mee zou brengen.

Nu weet je als bestuurskundige dat je nooit direct moet afgaan op wat er wordt geroepen over een bepaald verschijnsel. Deugdelijk onderzoek blijft altijd geboden. De socioloog Elias heeft altijd aangegeven dat de socioloog zich moet opstellen als een mythenjager. Ik zou daaraan willen toevoegen dat dit evenzeer geldt voor de bestuurskundige. Nu wil het toeval dat ik tezamen met onder andere Frans Jorna (die ook verbonden is aan het departement bestuurskunde) betrokken ben geweest bij de evaluatie van de Awb. Uit deze evaluatie komt naar voren dat de Awb eigenlijk niet of nauwelijks heeft geleid tot veranderingen in het functioneren van het openbaar bestuur. We mogen er dan ook vanuit gaan dat de positie van de burger niet of nauwelijks is versterkt. De meeste mensen zijn eigenlijk zelfs nauwelijks op de hoogte van het bestaan van de Awb, laat staan dat zij de inhoud van de wet goed kennen. De klachten van bestuurders komen dan ook overtrokken voor. Hoe komt het nu dat de wet, die toch zulke goede bedoelingen had, niet of nauwelijks tot veranderingen heeft geleid? Enkele oorzaken zijn aan te wijzen. In de eerste plaats stelt de Awb vooral regels die voorheen ook al golden, maar dan op basis van uitspraken van rechters (jurisprudentie). Deze regels, die we ook wel codificerende regels noemen, hebben ook niet de intentie veranderingen tot stand te brengen. Maar de Awb kent ook nieuwe regels die wel pogen veranderingen tot stand te brengen. Zo gelden in de zogenaamde bezwaarschriftenfase beslistermijnen die voorheen niet golden. Deze regels worden door het openbaar bestuur vrij massaal overtreden omdat men eenvoudigweg te weinig personeel heeft om deze bezwaarschriften op tijd af te handelen. Bovendien stelt de Awb niet of nauwelijks (zware) sancties op het overtreden van regels van deze wet. Het beeld dat uit de evaluatie naar voren komt is voor degene die overtuigd is van het nut van deze wet niet altijd even positief. De mythe dat de Awb tot enorme gevolgen heeft geleid binnen het openbaar bestuur kan daarmee worden doorgeprikt.

Zo op het eerste gezicht lijkt het erop alsof de geringe belangstelling van bestuurskundigen voor de Awb gerechtvaardigd is. Toch is dit bij nader inzien niet het geval. De evaluatie waar ik net over sprak kwam tot stand betrekkelijk kort na inwerkingtreding van de wet. Veel overheidsorganen moesten in het begin nog kennis nemen van de wet. Bovendien moesten kinderziektes eerst worden overwonnen. Pas na enkele jaren werden bestuurders geconfronteerd met rechterlijke uitspraken waarin zij op hun vingers werden getikt. Daarbij kwam, dat rechters ook steeds meer bereid waren het bestuur te veroordelen tot schadevergoeding aan de burger. Om financiële redenen zal het openbaar bestuur dan ook steeds meer genoodzaakt zijn de Awb goed toe te passen. Veel gemeenten hebben zich om deze reden verzekerd bij Centraal Beheer uit Apeldoorn. De opvallende situatie doet zich in dit verband voor dat Centraal Beheer op een aantal punten de gemeenten verplicht de Awb goed uit te voeren om het aantal schadeclaims te beperken. Een private organisatie dwingt als het ware de overheid (gemeenten) zich aan de eigen regels te houden. Langzamerhand zal de Awb steeds meer van invloed zijn op het handelen van het openbaar bestuur. Hier komt nog bij dat de Awb op dit moment nog niet 'af' is. In de toekomst zullen meer onderdelen ('tranches') aan de Awb worden toegevoegd.

Wat de gevolgen van de Awb in de toekomst zijn voor het openbaar bestuur valt op dit moment nog niet goed in kaart te brengen. Wel kunnen enkele tendensen worden gesignaleerd. In de eerste plaats zal de Awb, zo heb ik hierboven reeds aangegeven, steeds meer financiële gevolgen hebben. In de tweede plaats kan de Awb leiden tot een verdere bureaucratisering (in termen van Max Weber) van het openbaar bestuur. Steeds meer wordt het handelen van het openbaar bestuur neergelegd in regels (formalisering). In de derde plaats zal ook de relatie tot de burger geleidelijk veranderen en zal niet alleen de positie van de burger sterker worden, maar zal de relatie bestuurburger ook steeds meer worden gereguleerd (juridisering). In de vierde en laatste plaats brengt de Awb ook meer werk voor het bestuur met zich mee (bestuurslasten).

Alhoewel de invloed van de Awb op dit moment nog niet sterk merkbaar is, moet de invloed van de Awb in de toekomst niet worden onderschat. Gezien de gevolgen die de Awb in de toekomst met zich mee kan brengen, is de Awb ook voor bestuurskundigen uiterst interessant. Reden genoeg om de Awb niet enkel te beschouwen als voer voor bestuursjuristen!

Gerrit Dijkstra
Universitair docent departement bestuurskunde

De nieuwe tsaar

B. Swinkels

De ene keer lijkt het alsof hij dronken een officiële bijeenkomst bezoekt, dan weer biedt hij, zonder dat zijn mensen ervan weten, aan om de strijdkrachten in een bepaald deel van zijn land te halveren, waarna regeringsfunctionarissen zich haasten om mede te delen dat dit niet de eigenlijke bedoeling was. Soms lijkt hij erg afwezig, dan weer joviaal en enthousiast.

Boris Jeltsin, president van de Russische Federatie, heeft al heel wat ophef in de pers in binnen en buitenland veroorzaakt. Desondanks zit hij nog steeds op zijn post en heeft niemand enig idee wat hij binnenkort weer gaat doen. De meerderheid van de gewone Russen is niet meer zo enthousiast over de man aan wie zij de wederopbouw van hun land toedachten na de ineenstorting van het communisme.
Boris Jeltsin heeft eerst carrière gemaakt binnen de communistische partij. Begonnen in de partijafdeling van zijn geboortestad Nowosibirsk in midden Rusland, wist hij zich op te werken tot in de hoogste regionen van de Communistische Partij in Moskou. Daar was hij een van de medestanders van Gorbatsjov en diens hervormingsgezinde stroming binnen de partij.
In de verwarrende periode na de ineenstorting van het communisme in Rusland wist hij bij veel mensen het vertrouwen te wekken dat hij de man was die Rusland naar een nieuwe toekomst zou voeren. Hij werd dan ook gekozen tot president in de eerste democratische verkiezingen in het Rusland van na de communistische periode.
De economie was echter niet zo gemakkelijk uit de problemen te halen als Jeltsin dacht. Het ene na het andere plan werd gelanceerd, maar strandde in de

problemen die de uitvoering ervan meebracht. Op dit moment is het nauwelijks beter gesteld met de Russische economie dan toen Jeltsin begon. Hoewel er al wel wat verbeteringen zijn op hele kleine schaal, bijvoorbeeld in de wijze van produceren van bepaalde goederen, weet vooralsnog slechts een klein deel van de bevolking te profiteren van de nieuwe economische vrijheden. Deze laatste groep is overigens niet altijd even rechtmatig bezig met die nieuwe vrijheden, wat ook te zien valt aan de enorme toename in de misdaad de afgelopen jaren. Het zijn vaak personen die connecties hebben met de onderwereld die erin slagen een aanzienlijk fortuin bij elkaar te "handelen".

Het zit Jeltsin ook op lichamelijk gebied niet echt

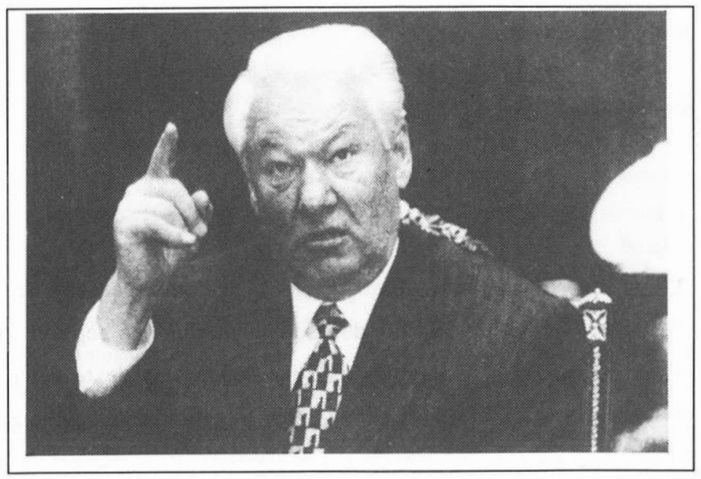

mee. Zijn hartproblemen zouden, na de driedubbele bypass operatie, goed verholpen zijn, maar desondanks besteed hij nog wel eens tijd in sanatoria om op krachten te komen. Zijn soms warrige en vermoeide indruk wordt aan zijn gezondheidsproblemen geweten, maar de geruchten over zijn drankgebruik blijven bestaan. Zijn persoonlijkheid draagt bij aan een niet aflatende strijd om anderen te laten zien wie er de baas is. Vroegere kennissen van Jeltsin omschreven hem als een vechter, iemand die de confrontatie niet uit de weg gaat en die in zijn schooljaren nog wel eens op de vuist ging met anderen (wat hij ook nog wel eens wilde doen toen hij pas lid was van de Communistische Partij).

In maart van dit jaar zagen we een voorbeeld van wat als een poging anderen te laten zien wie er de baas is kan worden omschreven. Na lange tijd in een sanatorium gezeten te hebben, ontsloeg Jeltsin zijn hele kabinet, waaronder de hem altijd trouw gebleven premier Tsjernomyrdin. De pers stond bol van de commentaren over de werkelijke reden hiervoor. Officieel zou het kabinet niet voldoende hebben gedaan om de economie te hervormen, maar men speculeerde over een poging van Jeltsin om te laten zien dat hij de touwtjes nog stevig in handen heeft en om de geruchten over zijn slechte gezondheid te ontzenuwen. Voorheen werden er met de regelmaat van de klok ook mensen ontslagen als Jeltsin weer "op krachten was gekomen".

Jeltsin kampt nu ook met een steeds grotere tegenstand binnen het parlement en van de bevolking. De nog niet zo lang geleden benoemde nieuwe premier, de 35-jarige Kirijenko die door Jeltsin als kandidaat naar voren was geschoven, werd pas in een derde stemmingsronde door een minieme minderheid van de Doema (het Russische parlement) aanvaard. Dit gebeurde onder dreiging van Jeltsin om de Doema te ontbinden indien ook een derde keer een afwijzing zou volgen, en geeft al aan dat de steun voor Jeltsin aan de krappe kant is.

De vraag die veel Russen -en ook veel mensen buiten Rusland- hebben, is of Boris Jeltsin nog wel de meest geschikte persoon is om president te zijn. Zijn fysieke gesteldheid roept veel vraagtekens op en zijn optredens in het buitenland hebben vaak weinig gemeen met wat men van een staatshoofd mag verwachten. Buiten Rusland doet men meestal achter de schermen lacherig over de bezoeken die Jeltsin aan andere landen aflegt, maar in Rusland wacht men angstvallig af wat er misschien wel weer gaat gebeuren.

De meeste mensen zijn het erover eens dat zij liever iemand anders aan het hoofd van hun land zien staan, maar voorlopig is Jeltsin nog tot in het jaar 2000 president. Geruchten gingen dat hij zich dan opnieuw kandidaat wilde stellen voor het presidentschap. Veel mensen stellen zich echter de vraag of Jeltsin het jaar 2000 nog wel zal halen. Voorlopig heeft Jeltsin alles overleeft en moeten de Russen zich dus maar schikken in de situatie.

De macht die Jeltsin in zijn functie van president heeft is enorm. Hij beschikt over meer bevoegdheden dan zijn Amerikaanse collega Clinton en kan ministers en zijn premier naar believen ontslaan of benoemen, iets wat hij dus ook regelmatig doet. Ook regeert Jeltsin regelmatig via presidentiële decreten, waarmee hij goedkeuring van de Doema omzeilt, wat hem ook de bijnaam 'de nieuwe tsaar opleverde'. Veel van de macht van Jeltsin gaat echter verloren in de uitvoering van diens

Sergei Kiriyenko

plannen. De bureaucratie, slechte planning en middelen, tekorten aan geld en de invloed van de Russische maffia doen geen goed aan de effecten die de maatregelen moeten hebben. Ondanks vele pogingen tot vernieuwing en verbetering blijft het aanmodderen met de Russische staat. De nieuwe premier Kirijenko werd door Jeltsin als een jonge 'wonderboy' gepresenteerd, iemand die jong en dynamisch de hervormingen zou moeten verwezenlijken. De Doema vond hem echter te jong en onervaren, maar ging uiteindelijk wel akkoord met de benoeming. Voorlopig valt er nog weinig te zeggen over de vorderingen die Kirijenko en het nieuwe kabinet (waarin overigens weer een stel ministers uit het vorige kabinet zitten.) hebben gemaakt. Het is nog te kort geleden dat zij benoemd zijn om daarover uitspraken te doen. Wel heeft Jeltsin aangekondigd dat dit kabinet veel minder speelruimte zal krijgen dan het vorige, en het niet nakomen van zijn decreten zal worden bestraft met onmiddellijk ontslag voor de betrokken bewindslieden.

Jeltsin probeert zijn persoonlijke greep op de gebeurtenissen in zijn kabinet te versterken in de hoop dat dit meer resultaten oplevert dan de wat lossere stijl van vroeger. Hij hoopt hiermee te bereiken dat er vaart wordt gemaakt met de uitvoering van zijn plannen en dat er ook meer plannen uit de regering zullen komen. Bovendien hoopt hij op deze wijze zijn eigen machtspositie veilig gesteld te hebben. Zijn vorige premier, Tsjernomyrdin, begon zich iets te veel als zijn mogelijke opvolger te presenteren. Dit wenste Jeltsin niet omdat dit erop kon duiden dat hijzelf niet meer in staat zou zijn het land te

regeren en dus in 2000 niet meer een nieuwe kandidatuur voor het presidentschap zou aandurven. Bovendien zou een eventuele opvolger de toch al niet geweldige steun voor Jeltsin nog verder doen afnemen.

Het is veel mensen inmiddels duidelijk dat Boris Jeltsin niet meer de meest geschikte kandidaat is om Rusland als president te leiden. Zijn gezondheidstoestand, in combinatie met zijn leeftijd, en zijn niet altijd even duidelijke maatregelen hebben de steun voor hem sterk doen afnemen. Als er iets is wat belangrijk is voor een land dat in een situatie als Rusland verkeerd dan is het wel het hebben van een leider waarin men vertrouwen heeft en die dit ook waarmaakt. Het lijkt erop dat president Jeltsin zijn greep op de situatie in Rusland een beetje heeft verloren en dat de omstandigheden van de Russische economie en samenleving hem alleen nog maar verder in de problemen helpen.
Hoewel hij, vaak op zijn eigen, kenmerkende manier, zijn best heeft gedaan om Rusland naar een nieuw tijdperk te leiden, moeten we voorlopig concluderen dat daar helaas nog weinig van terecht gekomen is. De enorme taak om Rusland weer op het goede spoor te brengen zal dan ook waarschijnlijk wel aan zijn opvolger toekomen. De vraag is echter of die er wel in zal slagen de gigantische problemen met de juiste aanpak te kunnen verhelpen.

Bob Swinkels
Student bestuurskunde in Leiden

advertentie

Stitch 2000
Borduurservice

Zoekt u duurzame kwaliteit?
Het adres voor het borduren van:

U vindt ons in het pand van de Dumpshop!

- relatiegeschenken
- promotieartikelen
- bedrijfskleding
- gewoon voor de gein

schoolstraat 7d-2225 KN-Katwijk -tel/fax: 071-4074263
(zie plattegrond) buslijn 41 stopt 100 meter bij ons vandaan

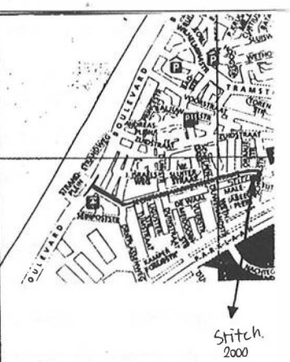

Spiegelingen

door Mark Rutgers

Al in de eerste spiegelingen heb ik beweerd dat besturen zo oud is als de geschiedenis. Eigenlijk is besturen ouder: het schrift is begonnen als ondersteuning voor het bestuur, het is een 'administratief hulpmiddel'. Wat verborgen gaat achter de term 'administratieve hulpmiddelen' kan echter een enorme invloed hebben op de ontwikkeling van de mens. In feite is de hedendaagse computer ook niets meer dan de moderne tegenhanger van het kleitablet (het is in wezen een overijverig telraam: de Fransen noemen het niet voor niets een 'ordinateur'). Ook voordat er een echt schrift was ontwikkeld werden er al administratieve hulpmiddelen gebruikt. Dat begon met telstukjes in de vorm van kleiballetjes en zegels in de vroeg agrarische dorpen. In die zin is de geschiedenis – als een met behulp van schrift opgetekende beschrijving van de menselijke activiteiten - een bijproduct van de menselijke bestuurlijke activiteit. Als je eenmaal in de oude geschiedenis van het bestuur verstrikt raakt is dat verslavend. Dat komt niet (alleen) doordat allerlei methodologische problemen met betrekking tot interviewtechnieken en de maatschappelijke inbedding van onderzoek slechts een indirecte rol spelen. Het boeiende is de herkenbaarheid van de vraagstukken waarmee honderden, soms duizenden jaren geleden werd geworsteld. Zelfs prehistorische vondsten leiden soms tot verrassende inzichten. Opgravingen van de eerste dorpsgemeenschappen circa 10500 jaar geleden laten bijvoorbeeld zien dat ovens een 'publieke voorziening' in het dorp vormde. Ongeveer 1000 jaar later was er al sprake van een overgang van publiek naar privaat, aangezien de ovens binnen de ommuurde ruimte rondom het eigen huis of erf werden gebouwd. Uit dezelfde tijd stammen de eerste 'openbare werken' zoals de toren van Jericho – waarschijnlijk een verdedigingswerk - en monumentale gebouwen waarin de gemeenschapszin tot uitdrukking kon worden gebracht. De vereiste investeringen voor de lokale gemeenschappen en de van heinde en ver aan te slepen bouwmaterialen en versieringen vormden niet alleen uitdrukking van macht en welvaart, maar evenzeer een nieuwe last voor deze gemeenschappen. Het aangaan van nieuwe handelscontacten en nieuwe veroveringen vormt een soort minder geciviliseerde voorloper van het 'stopera effect' waarin de investeringen voor de steeds hoger oplopende kosten toch maar worden gedaan. Er ontstond in de eerste steden al snel behoefte aan een ambtenaren apparaat. De omvang daarvan was behoorlijk getuige het stadstaatje Ebla (in het huidige Syrië). 4400 jaar geleden had Ebla ongeveer 260.000 inwoners, daarvan woonde er ongeveer 22.000 in de stad zelf. Er waren 11.700 administrateurs voor het beheer van de stad, 4700 daarvan werkten in de vier paleizen binnen de stadsmuren, de rest bevond zich in de vele kleinere nederzettingen. Met enig invoelingsvermogen is het te verwachten

dat in Ebla ook al de nodige klachten tegen ambtenaren gericht moeten zijn. Dat daarvan niet veel terug te vinden is in het opgegraven archief van maar liefst 20.000 kleitabletten is niet zo verwonderlijk: de opstellers van de documenten behoorden natuurlijk allen tot de klasse van de ambtenaren/schrijvers. Een opleiding verzekerde toegang tot deze belangrijke klasse. Nu moet daaruit niet direct worden afgeleid dat de ambtenaren op grond van hun opleiding zonder meer een boeiende baan konden bemachtigen. Dat illustreert de carrière van Na-lu uit Ur: andere streek, ongeveer dezelfde periode. Om te beginnen was de naam Na-Lu waarschijnlijk een soort Jan Jansen, aangezien de onderzoekers er vele zijn tegengekomen (ze noemen hem daarom Na-lu_5). Van Na-lu zijn 335 kleitabletten bekend die hij gedurende 21 jaar (sommige menen 38 jaar) heeft geschreven. Het blijkt dat deze ambtenaar 'sub-receiving official' was die onder verantwoordelijkheid van zijn chef de binnenkomende en uitgaande offerschapen registreerde: tussen de 1 en 1538 per keer. Het is duidelijk dat routine werk een oud fenomeen is, evenzo blijkt dat ook millennia terug een goede opleiding weliswaar een grotere kans op een baan bood, maar tevens dat een carrièreperspectief daar niet automatisch uit voortvloeit. In 4000 jaar is er veel verandert, maar de kans op een leuke baan blijkbaar niet.

Geraadpleegde literatuur:

- Curvers, H., *Dorpen en steden van klei. Van boer tot burger in Mesopotamië*, Amsterdam. Amsterdam University press, 1993
- Mahoney, M.H., *A Study in Sumerian Administartive History of the Third Ur Dynasty*, University of Minnesota, 1965
- *Sumerië: De Steden van Eden,* Amsterdam, Time-Life Boeken, 1993

Commissie buitenlandse excursie presenteert:

Van 28 augustus tot en met 6 september een reis naar:

Praag, Bratislava en Boedapest

Het thema van deze reis is verwestelijking. Hierbij staat de overgang van Communistisch Oostblokland naar een markteconomie volgens westers model centraal. Actuele vraagstukken hierbij zijn het wel of niet toetreden tot de Europese Unie en de privatisering van overheidsbedrijven.
Het doel van deze reis is meer over het thema en de betrokken landen te weten te komen. We zullen bezoeken brengen aan bedrijven, ministeries en andere instellingen. Uiteraard zal ook het gezelligheidsaspect van deze reis niet verwaarloosd worden.

Voor slechts f 450,- kan je mee op deze fantastische 10 daagse reis. Er zijn echter nog maar een paar plaatsen vrij, dus reageer snel. Mocht je eventueel nog vragen hebben, dan kan je bellen naar de B.I.L.-kamer: 071-5273696.

Een golf van fusies

P. Venema

Het is een illusie te menen dat de huidige Europese economieën echte markteconomieën zijn. Ze worden niet sterker gereguleerd dan de Amerikaanse en als we kijken naar het BNP dat via de publieke sector loopt dan ligt dat vaak op minimaal 35%. De Westerse economieën zijn niet te vergelijken met de beruchte Oost-Europese planeconomieën, maar ze staan er dichter bij dan velen menen.

De keuze om de overheid te laten ingrijpen in de economie is een bewuste keuze. Velen willen dat de overheid allerlei voorzieningen, zoals uitkeringen, verzekeringen (voor een (groot) deel) etc. door de overheid worden betaald. Dankzij dit ingrijpen betalen we met zijn allen wel meer belasting.

Bedrijven staat het in hoge mate vrij om te doen en laten wat ze willen met hun geld. Ze mogen zelf beslissen waarin zij willen investeren en hoe. Toch hebben de overheden hier paal en perk aan gesteld. Een goed voorbeeld van een dergelijk bedrijf is Microsoft. In de loop der jaren is het bedrijf zeer snel gegroeid en is de eigenaar & oprichter Bill Gates de rijkste mens ter wereld geworden. Dat heeft het bedrijf vooral te danken aan een bijzonder agressieve instelling, waarbij het eigenlijk altijd binnen de wet is gebleven. Een goed voorbeeld van een bedrijf dat wel over de schreef ging is British Airways, dat beticht werd en veroordeeld, vanwege onrechtmatige praktijken gericht tegen de directe concurrent Virgin.
Waarom komen er nu toch allerlei acties en zelfs rechtszaken tegen Microsoft? Ten dele omdat er binnen de computerwereld altijd een zekere antipathie voor Microsoft heeft bestaan. Microsoft kijkt altijd goed naar de veelbelovende produkten die concurrenten op de markt brengen. Hebben deze succes dan brengt Microsoft korte tijd later een vaak iets beter produkt voor een concurrerende prijs op de markt en snoept zo veel markt af van de 'uitvinder'.

De tweede reden is objectiever en is daarom ook belangrijker. Concurrentie is goed want het zorgt voor betere en goedkopere produkten omdat producenten strijden om de gunst van de klant. Echter als een bedrijf op een al dan niet eerlijke manier een monopoliepositie heeft bereikt, dan bestaat er het gevaar dat zij er misbruik van gaat maken. Want als enige aanbieder op de markt kun je ongestraft de prijs verhogen en is de druk om verbeteringen en vernieuwingen aan te brengen ook een stuk lager. Volgens vele critici verkeert Microsoft nu in een dergelijke positie en dient zij hard te worden aangepakt. De wettelijke basis hiervoor vormt het mededingings - of kartelrecht.

Binnen de Europese Unie vormt het Verdrag van de Europese Gemeenschappen de basis voor het mededingingsrecht. Zij vormt een belangrijk en ook groot onderdeel van het Europees Recht. De hoeveelheid zaken voor het Europese Gerechtshof is op zich niet zo groot, maar omdat zij zo'n grote invloed op de Europese economie hebben, wordt er terecht veel aandacht aan besteed.
Zoals zo vaak bij Europees recht is de basis in het Verdrag slechts een paar artikelen en wordt in de jurisprudentie de uitleg van deze artikelen neergelegd. Een grote lacune was bijvoorbeeld het eigenlijk grotendeels ontbreken van richtlijnen voor de afhandeling van mededingingszaken, het Hof heeft in haar uitspraken de regels hiervoor vastgesteld.

De basis wordt gevormd door de artikelen 85 en 86. Kort samengevat bevat art. 85 het 'bevel' om te concurreren en art. 86 het gebod om dat netjes te doen (bijvoorbeeld Microsoft zou met dit artikel kunnen worden aangepakt). Artikel 85 lid 1 verbied allerlei mogelijke praktijken als prijsafspraken, produktieafspraken, afspraken over marktaandelen. Kortom afspraken die de handel tussen de lidstaten *kunnen* beperken. De nadruk ligt op *kunnen*, als in potentie mogelijk is dat bepaalde afspraken de handel zouden kunnen beperken, dan is dat voldoende reden om ze te verbieden en de overeenkomst nietig te verklaren. (lid 2). Overigens hoeft de overeenkomst niet op papier vast te liggen, gedragingen die alleen door een dergelijke overeenkomst te verklaren zijn, vormen ook aanleiding om dergelijke praktijken te verbieden. Lid 3 geeft een aantal redenen die mogelijk maken om toch concurrentiebeperkende afspraken te maken. Alleen als hiermee de produktie, de distributie of de produkten zelf worden verbeterd en een als een deel van de verbetering aan de consument wordt doorgegeven. Deze regels zijn er om bijvoorbeeld nieuwe medicijnen of andere uiterst dure produkten te ontwikkelen, waarvoor geen enkele fabrikant het volledig bedrag alleen kan financieren. Wordt aan deze voorwaarden voldaan dan mag de samenwerking in principe, maar er mogen alleen maatregelen/afspraken worden gemaakt die onmisbaar zijn voor het bereiken van de doelen. Je kunt dus niet op deze manier nog wat handige prijsafspraken in een overeenkomst zetten onder het mom van technologische vernieuwing. Met hetzelfde doel is er nog een randvoorwaarde, als door de overeenkomst namelijk de concurrentie voor een groot deel voor dat produkt onmogelijk maakt, dan ook, is de afspraak verboden.

Artikel 86 bepaalt dat ondernemingen met een machtspositie deze niet mogen misbruiken. Zo mag een onderneming niet aan de afnemer onder die voorwaarden leveren en aan een andere onder hele andere voor vergelijkbare transacties. En ook het opnemen van clausules in contracten die niets van doen hebben met de eigenlijke overeenkomst zijn verboden. Dit alles om oneerlijke concurrentie te vermijden.

Een belangrijk derde artikel dat ook de basis legt onder het Europese mededingingsrecht is artikel 90 betreffende publieke ondernemingen. Publieke of semi-publieke ondernemingen met een bepaalde taak vallen buiten de mededingingsregels als de uitoefening van die taak dat vereist. Zo is British Telecom voordat zij geprivatiseerd werd op de vingers getikt omdat ze een commerciële onderneming was, die slechts eigendom was van een overheid. De beperking in dit artikel moet stringent worden uitgelegd.

Sinds 1 januari 1998 kent Nederland een nieuwe wet betreffende de mededinging. De Nederlandse Mededingingswet (NMW) en de in samenhang daarmee opgerichte Nederlandse Mededingingsautoriteit (Nma), door de kranten al de kartelpolitie gedoopt. Zij zal zich vooral bezig houden met zaken die te klein zijn voor de Europese commissie (dankzij de *de minemis* regeling hoeft de Commissie niet in te gaan op zaken die niet van communautair belang zijn). De manier van werken en de NMW zijn voor een groot deel afgekeken van de regelgeving op Europees niveau. In de NMW zelf en in de memorie van toelichting is vermeld dat de jurisprudentie van het Hof gevolgd moet worden en bovendien geniet de Nma dezelfde uitgebreide onderzoeksbevoegdheden als de commissie.

Zo op het oog lijkt het kartelrecht en de daaraan verbonden regels niet alleen vrij complex (vooral door de enorme hoeveelheden papier), maar ook vrij technisch. Toch is er de laatste tijd veel aandacht voor het kartelrecht. Bij vele fusies wordt vermeld dat deze fusie eerst aan de commissie dient te worden voorgelegd en nemen fusiepartners al vaak een voorzet door te beloven om onderdelen af te stoten om zo de fusie doorgang te doen laten vinden. De golf van fusies hebben we te danken aan de verdergaande globalisering en de komst van een munt voor een groot deel van de Europese Unie.

Nu doet zich bij al die fusies, die overigens niet alleen in Europa, maar ook in de Verenigde Staten bijzonder populair zijn, een probleem voor. Ze leveren vaak geen geld op, vaak verliezen bedrijven op acquisities. Bekende recente voorbeelden van het mislukken van fusies bijvoorbeeld BolsWessanen en Fokker en DASA.Hoe komt dat nu? In de eerste plaats wordt er vaak teveel betaald. In het gevecht om het bedrijf wordt vaak meer geboden dan de overnamekandidaat echt waard is. Bovendien zijn er sectoren waar het betalen van uitzonderlijke bedragen eerder gewoonte dan uitzondering is, denk aan de IT-sector en de biotechnologie (vnl. genetische manipulatie). Ten tweede verkijkt men zich vaak op de eisen die worden gesteld aan het management om een samengaan van twee bedrijven met goed gevolg te voltooien. Als reden voor fusie/overname worden vaak mooie berekeningen gemaakt waarbij dankzij synergie de nieuwe combinatie veel minder overheadkosten zal hebben en dankzij de schaalvergroting en allerlei andere besparingen meer winst zal gaan maken. Ten derde geldt dat vaak wordt vergeten dat om de voordelen van synergie te plukken er aan bepaalde voorwaarden dient te worden voldaan. Als laatste oorzaak kan gezegd worden dat de ingewikkelde rekenmodellen waarmee de waarde van bedrijven worden geschat vaak niet reële schatting van de waarde en dus ook van het overnamebod geven.

Deze opmerkingen geven aan de huidige fusiegolf een nare bijsmaak. Want vele fusies zullen dus niet echt een succes worden. Ook omdat zij vanwege Europees mededingingsrecht vaak delen van de nieuwe combinatie moeten verkopen, omdat zij anders een te grote machtspositie zullen bezitten.

Peter Venema
Student bestuurskunde in Leiden

advertentie

Zelfportret

Birgit Gruisen

Afscheid van een nieuwkomer

Amsterdam of Nijmegen, wetenschap of bedrijfsleven, onderwijs of onderzoek. Het zijn de drie belangrijkste keuzemomenten uit mijn 'loopbaan'. Sinds kort kan ik nummertje vier aan deze lijst toevoegen: huismoeder of full-time baan. De kogel is door de kerk. Per 1 oktober a.s. vertrek ik als universitair docent bij het departement Bestuurskunde. Mijn tijd en aandacht zullen de komende jaren volledig gericht zijn op het thuisfront in Utrecht. Interessanter voor jullie zijn de eerste drie keuzemomenten. Hieronder het relaas van een nieuwkomer die vertrekt.

In de derde klas van het Atheneum wilde ik al Politicologie studeren. Het was de haast vanzelfsprekende vertaling van mijn warme belangstelling voor alles wat met Politiek-met-hoofdletter-P te maken had. De belangstelling groeide in de daaropvolgende jaren alleen maar, evenals de motivatie voor de studie Politicologie. Het probleem zat 'm in de keuze voor de studentenstad.

In 1980 was de keuze beperkt. Een voltijd-studie Politicologie werd slechts aangeboden in Amsterdam (UvA en VU) en Nijmegen. Leiden kwam niet in aanmerking omdat Politicologie hier nog een zogenaamde 'kopstudie' was na het kandidaats in één van de sociale wetenschappen. Als Limburgse provinciaal leek Amsterdam mij wel spannend. Mijn ouders vonden Amsterdam vooral té spannend ! In hun ogen was elke stad oké behalve Amsterdam. Daar heerste te veel (rode) anarchie. Ze beseften niet dat juist Nijmegen in die dagen borrelde van het politieke activisme, zowel binnen als buiten de universiteit.

Het werd Politicologie in Nijmegen. Deze weinig doordachte keuze bleek verstrekkende gevolgen te hebben. Neem bijvoorbeeld de specialisatie-mogelijkheden. Het accent van de Nijmeegse opleiding lag -t.o.v. de UvA en VU- meer op economie, beleid en het vergelijkend onderzoek. Allemaal zaken die -vooral in combinatie- erg tot mijn verbeelding spraken. Ik maakte er dan ook mijn afstudeeronderwerp van: 'succes en falen van het industriebeleid in een aantal westerse landen'. Het toeval wilde dat deze specialisatie onder verantwoordelijkheid viel van een kundige en alleraardigste Zweedse hoogleraar. Mede door zijn invloed werd mijn doctoraalscriptie toegesneden op een vergelijking tussen Zweden en Nederland. Die Zweedse tic ben ik nooit meer kwijt geraakt....

Zowel tijdens mijn stage in Stockholm als tijdens het schrijven van de afstudeerscriptie raakte ik geboeid door -en verstrikt in- het wisselende perspectief van 'policy of analysis' en 'policy for analysis'. M.a.w. hoe verhoudt de wetenschappelijke kijk op het totstandkomen van beleid zich tot de dagelijkse beleidspraktijk ? Waar kun je deze wisselwerking beter bestuderen dan bij het ministerie van Economische Zaken in Den Haag ? Ik aarzelde dan ook niet lang toen dit ministerie -in 1987 als eerste- adverteerde met zogenaamde 'traineeships' voor pas afgestudeerde politicologen, bestuurskundigen, juristen en economen. Deze roulerende beleidsfuncties dienden vooral om het animo onder jonge academici voor een baan bij de rijksoverheid te stimuleren.

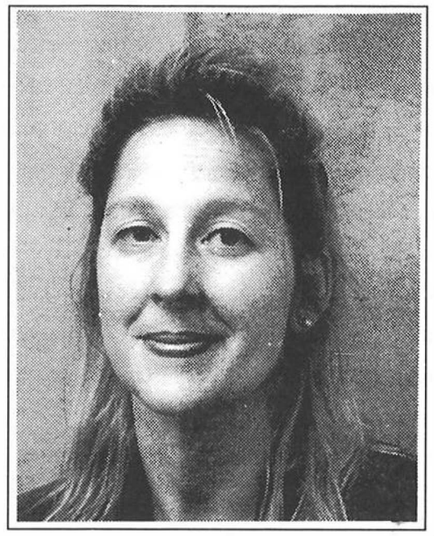

Werken als beleidsmedewerker-zonder-vaste-plek bij EZ was inderdaad -letterlijk- afwisselend. Je verkaste één keer per jaar van het ene Directoraat-Generaal naar het andere of van de ene directie naar de andere. Vanwege de noviteit kreeg je bovendien veel aandacht van de ambtelijke top. In herinnering komen weer de wekelijkse gesprekjes met toenmalig SG Rutten en de vele kerst-, welkom-, afscheid- en lezingenborrels op Bezuidenhout.

Het grote nadeel betrof de inhoudelijke kant van het beleidswerk. Veel tijd voor het formuleren van beleidsadviezen was er niet. Door toezeggingen van de minister of staatssecretaris aan de Tweede Kamer moesten beleidsideeën vaak op korte termijn uitgewerkt worden. Ook was er vaak sprake van bureaupolitiek. Terwijl het DG Industrie & Regionaal Beleid mooie sier maakte bij de staatssecretaris met een nota over het midden- en kleinbedrijf in de industriesector klom het DG Diensten (dus) snel in de pen om een nota te vervaardigen over het belang van de dienstensector voor de Nederlandse economie.

Politieke druk en bureaucratische overwegingen beperkten zodoende de tijd voor het verzamelen van informatie uit het veld of uit onderzoek. Maar ja, zo is de aard van het beestje nu eenmaal. Veel beleidsambtenaren vinden het werken in een dergelijke hectische (bureau-)politieke omgeving enerverend. Zelf werd ik er een beetje paranoia van. Na twee jaar wilde ik iets anders. Maar wat ? Terug

naar de vertrouwde stek (namelijk de universiteit) of een baan in het bedrijfsleven ? De keuze was niet moeilijk. Tijdens de EZ-periode stoorde immers vooral het gebrek aan diepgang door de waan van alledag. Terug naar 'De Wetenschap' lag dan ook voor de hand. Een promotie-onderzoek zou de broodnodige verdieping in beleids- en besluitvormingsprocessen mogelijk maken, zo was mijn redenering.

In 1990 deed zich een mooie gelegenheid voor, nu in Tilburg. Ik kon als assistent-in-opleiding aan de slag met als onderzoeksthema 'Beleid en besluitvorming op sociaal-economisch terrein in Zweden en Nederland'. Op mijn lijf gesneden dus ! Zweden als vergelijkend onderzoeksland was overigens niet toevallig. Eind jaren 80 en beginjaren 90 kreeg Zweden veel aandacht van media, politiek en wetenschap vanwege de economische successen van het Zweedse Model.

Mijn aio-aanstelling was aan de Katholieke Universiteit Tilburg maar part-time was ik tevens verbonden aan de Amsterdamse School, een onderzoeksschool-avant-la-lettre op sociaal-wetenschappelijk terrein. Hier leerde ik vooral dat een hoge kwaliteit van een wetenschappelijke tekst omgekeerd evenredig is aan de kwantiteit. Heb je immers de omvang van een telefoonboek nodig om je verhaal voor het voetlicht te brengen, dan zit het nog niet helemaal goed met de argumentatie. Ook werden wij als promovendi getraind in de kunst van het verhalend schrijven. "Wetenschap is niet saai en voor enkelingen maar spannend en geschikt voor een breed publiek", zo werd ons voorgehouden. "Probeer het daarom ook zo te presenteren !".

Het werden zes zware jaren. Niet zozeer vanwege het eenzame monnikenwerk wat promotie-onderzoek vaak is maar vooral vanwege de zware wissel die je trekt op je relatie, vrienden, familie en -af en toe- op je gezondheid. Onlangs was het twee jaar geleden dat ik het proefschrift 'De Nederlandse overlegeconomie en het Zweedse Model (1973-1994)' in Tilburg verdedigde.

In het half jaar voorafgaande aan de promotie deed zich onvermijdelijk de vraag voor "wat nu?". De keuzemogelijkheid betrof onderwijs of onderzoek. En ook deze keer twijfelde ik geen moment. Alle negatieve en positieve ervaringen die ik opdeed als student, beleidsmedewerker en promovendus wilde ik ten goede laten komen aan jonge mensen die nu bezig zijn hun draai te vinden op de universiteit en in een bepaalde studie.

Van deze keuze voor het onderwijs heb ik tot de dag van vandaag geen spijt. Ook ik heb weer veel geleerd, van jullie en van mijn collega's. Ik vertrek, maar ik kom terug !

Birgit Gruisen

advertentie

UFB / Grafisch Bedrijf
Rijksuniversiteit Leiden

- Desktop Publishing
- Ontwerp en layout
- Kopieerwerk
- Offsetdruk
- Proefschriften
- Publicaties
- Full-colour
- Lamineren
- Afwerking
- Mailing
- Transport

Scherpe prijzen en snelle levertijden
Inlichtingen: ☎ (071) 527 31 14 of (071) 527 31 16

Stationsplein 240
2312 AR Leiden

Probleemgestuurd onderwijs

E. Hofstee

Sinds januari 1998 is Probleemgestuurd Onderwijs, hierna PGO te noemen, ingevoerd in de propedeuse van bestuurskunde. Maar wat is nu precies PGO en wat zijn de verschillen met regulier onderwijs? Een verslag en enkele kritische noten na een half jaar PGO in het bestuurskunde curriculum.

"PGO is een onderwijsvorm waarin studenten in kleine werkgroepen medeverantwoordelijk worden gemaakt voor het goede verloop van hun eigen leerprocessen. Zij kunnen in deze opzet tot op zekere hoogte zelf de concrete leer- en studieactiviteiten bepalen die nodig zijn om de gestelde onderwijsdoelen te bereiken. Dit gebeurt met name doordat zij een gegeven realistisch vakinhoudelijk probleem moeten analyseren aan de hand van concrete vragen. Deze vragen moeten zij door bestudering van relevant studiemateriaal en toepassing van eerder verworven kennis zelf beantwoorden. Dit alles mondt uit in een gezamenlijk product waarin de verzamelde kennis wordt vastgelegd, verantwoord en gepresenteerd" (blokboek, p. 4).

Met deze alinea introduceerde het departement bestuurskunde in de bijbehorende reader (in het PGO blokboek genaamd) van de cursus inleiding bestuurskunde III deze nieuwe onderwijsvorm bij de studenten. Van de studenten als zowel de docenten werd een totaal andere houding tijdens de werkgroepen verwacht. De docenten moesten hun bemoeienis tot een minimum beperken, terwijl juist de studenten aangaven welke kant ze met het probleem op wilden. Ook lag de nadruk van de te leren stof op een ander vlak. De doelstelling van het onderwijs werd verschoven van cognitieve kennisverwerving naar probleemoplossingvaardigheden en hulpvaardigheden. Met dit laatste bedoelde men onder andere sociale vaardigheden, studievaardigheden, presentatievaardigheden en tijdmanagementvaardigheden.

Het eerste probleem waarmee de studenten werden 'opgescheept' was de huursubsidiecasus. Aan de hand van vier artikelen in het blokboek moesten de studenten zelf een probleem destilleren en daar een oplossing voor aandragen. De docent mengde zich niet inhoudelijk in de discussie over wat moest gebeuren en welke kant men op moest voor de probleemoplossing. Het was overigens niet de bedoeling dat de studenten 'in het wilde weg' tot een oplossing van het probleem kwamen. Bij elke bijeenkomst waren er twee gespreksleiders, een notulant, twee presentatoren, twee beoordelaars en een evaluator. Daar de hele bijeenkomst in de vorm was van een vergadering moest er dus ook altijd een voorzitter zijn, gespreksleider genaamd, die van tevoren een agenda moest opstellen. Aan het eind van een bijeenkomst werden elke keer de taken verdeeld en moest elke student gericht informatie zoeken over een bepaald onderdeel van het probleem. Deze bijeengehaalde informatie werd dan op de opvolgende bijeenkomst gepresenteerd door twee presentatoren. De informatie hoefde niet alleen uit de bibliotheek te worden verworven, de docenten hadden een map gemaakt waar al veel relevante artikelen in stonden. De gespreksleider en de presentatoren werden beoordeeld door de twee beoordelaars. Een probleem hierbij bleek dat studenten vaak niet kritisch keken naar de te beoordelen personen, iets

wat de docenten niet van tevoren hadden verwacht.

Dit was niet de enige structuur die de docenten hadden ingebouwd. In het blokboek werd de zevensprong aan de studenten geïntroduceerd. "De zevensprong is een methode die speciaal is afgestemd op het werken met probleemtaken. Door op een systematische wijze aan taken te werken is het voor de groepsleden mogelijk om gericht naar een bepaald resultaat toe te werken. Dit resultaat is niet alleen de oplossing van het probleem, maar ook het verwerven van kennis en inzicht van het vakgebied dat onder de loep genomen wordt. Het werken met de zevensprong bestaat uit zeven stappen, die een werkgroep moet nemen om een maximaal leerrendement uit een probleem te halen" (blokboek, p. 9). De zevensprong bestaat uit de volgende stappen:

1.verhelder onduidelijke termen en begrippen,
2. definieer het probleem,
3. exploreer het probleem,
4. orden de ideeën en diep ze op systematische wijze uit,
5. formuleer leerdoelen,
6. zoek aanvullende informatie buiten de groep,
7. synthetiseer en test de nieuwe informatie.

Zelf heb ik deze zevensprong vaak als een belemmering beschouwd, daar vaak creatieve ideeën werden gespuid voordat dit volgens de zevensprong mogelijk werd gemaakt waardoor die ideeën verloren gingen. Natuurlijk is het goed om gestructureerd met een probleem bezig te zijn maar het moet niet een belemmering worden voor het spuien van creatieve ideeën.

Na zes bijeenkomsten moesten de studenten per werkgroep een presentatie geven aan de andere werkgroepen. Dit was op 6 maart 1998. Het was frappant om te zien hoe elke werkgroep met dezelfde opdracht toch tot een totaal andere oplossing kwam. Sommige oplossingen lagen uiteraard dicht bij elkaar in de buurt, doch geen van de oplossingen was hetzelfde. De presentatie werd gegeven aan de hand van het werkstuk dat elke werkgroep had geschreven. Voor zowel het werkstuk als de presentatie gaf de jury, bestaande uit de begeleidende docenten, een beoordeling en de winnende werkgroep kreeg een fles champagne.

De daaropvolgende werkgroep begon met een evaluatie van de voorafgaande weken. Tijdens deze evaluatie bleek dat de meeste studenten gematigd enthousiast waren, de docenten zagen het als een doorslaand succes hoewel voor verbetering vatbaar. Er werden enkele kleine verbeteringen aangebracht en de studenten konden beginnen met het volgende probleem: de 1-loket-gedachte in de gemeente Opsterdam. De werkgroep was een commissie die de opdracht had gekregen de 1-loket-gedachte in de gemeente Opsterdam vorm te geven. Ook nu werd weer van de studenten verwacht gebruik te maken van de zevensprong. Op het moment van schrijven is de presentatie hiervan nog niet geweest dus kan ik hier nog niet verder op ingaan.

Een van de grote voordelen van PGO die de docenten noemen is, dat de student veel zelfstandiger te werk gaat. Gedeeltelijk wil ik hierin meegaan, hoewel ik ook een kanttekening wil plaatsen namelijk in hoeverre kun je nog van zelfstandigheid spreken als er wel wordt verwacht dat de bijeenkomsten via een bepaalde structuur verlopen. De druk van de docent om een bepaalde student te stimuleren is beperkter; echter de sociale druk van studenten onderling is ook zeker een beperking van de zelfstandigheid. Misschien een gewenste beperking van de zelfstandigheid, het blijft een beperking. Verder mis ik de beoordeling in een cijfer en de bijbehorende studiepunten. Als PGO de student meer tijd kost dan regulier onderwijs, en in mijn geval is dat zo, dan moet daar ook een waardering in studiepunten tegenover staan. Iets dat nu helaas nog niet zo geregeld is, hoewel daar wel over wordt gesproken, zo heb ik vernomen. Als laatste kanttekening wil ik nog het nut van PGO noemen. De cognitieve

kennisverwerving is verlaagd (zo geven veel studenten aan) en daar zijn andere, voornamelijk vaardigheden, voor in de plaats gekomen. Het is echter de vraag of die vaardigheden, zoals bijvoorbeeld leren vergaderen, wel in een werkgroep moeten worden aangeleerd. De bestuurskunde is een toepassingsgerichte studie dus zijn dergelijke vaardigheden zeker van belang. Toepassingsgerichtheid van de bestuurskunde betekent niet dat bestuurskundigen als zodanig zich met (de praktijk van) de kennistoepassing zouden (moeten) bezighouden. Het gaat in de bestuurskunde om de produktie van wetenschappelijke bestuurskennis die toegepast kan worden; niet om de toepassing van die kennis zelf. Toepassen van bestuurskennis is geen wetenschappelijke activiteit. De taak van de toepassingsgerichte bestuurswetenschappen blijft beperkt tot het verwerven van toepasbare, wetenschappelijke bestuurskennis" (Van Braam 1992: p. 51). Misschien dat PGO toch wel erg naar toepassinggerichtheid neigt in plaats van wetenschappelijk bezig te zijn. Zou het niet veel beter zijn als studenten bestuurskunde zich massaal opgeven voor commissies bij de B.I.L., het bestuur van de B.I.L. of geheel andere bestuursfuncties om die vaardigheden aan te leren?

Literatuurlijst

- Blokboek
- Van Braam, *Filosofie van de bestuurswetenschappen,* 1ste druk, Amersfoort: Academische Uitgeverij Amersfoort B.V., 1992

Eltjo Hofstee
Student bestuurskunde

Van studie, via politiek naar Kilowatturen

R. Wierema

Ongeveer een jaar geleden ging Margriet Niehof mij voor in wat we misschien om kunnen dopen in de rubriek "*Bestuurskundig medewerker van een VVD-Kamerlid*". Een titel die bij de VVD-fractie in de Tweede Kamer bepaalt niet meer uitzonderlijk is. Op dit moment wordt maar liefst 1/3 van de VVD-Kamerleden ondersteund door bestuurskundigen. Voorwaar geen geringe invloed voor een nog betrekkelijk jonge studierichting. In dit artikel wil ik vooral stilstaan bij "hoe het zo gekomen is". Hoe kwam ik aan die studie, hoe verliep deze en hoe ben ik gekomen waar ik nu zit.

Geboren en getogen als echte Jutter in Den Helder besloot ik op 18 jarige leeftijd toch maar niet te kiezen voor een glansrijke loopbaan bij de marine. Dat betekende immers minimaal nog eens 4 jaar in die wereldstad. Nee, het studentenleven lonkte en de brede opzet van de toen nog erg jonge studierichting bestuurskunde sprak mij erg aan. Vanaf september 1987 liep ik de eerste twee jaar keurig op schema, maar toen werd me duidelijk dat de zes jaar die er toen nog voor de studie beschikbaar was een dergelijk schema niet toestond. De volgende twee jaar werden dus vol overgave gewijd aan studentenvereniging en allerhande bestuurlijke en/of sportieve activiteiten. Dit nieuwe schema sloot zo veel beter aan dat ik op de dag af 6 jaar na aanvang van mijn studie om 04.15 's ochtends een punt kon zetten achter de laatste regel van mijn scriptie.

Ik kan mij herinneren in die laatste twee jaren wel eens gedacht te hebben "wat leer ik hier nu eigenlijk, behalve logisch nadenken over bestuurlijke problemen? Eigenlijk weet ik niet veel meer dan toen ik begon". In de praktijk van het werkende leven, waar je ook met niet-bestuurskundigen over bestuurlijke zaken praat, bleek het echter anders te liggen: juristen, economen en anderszins monodisciplinair opgeleide personen bleken ineens niet (bestuurskundig) logisch te denken! Deze beroepsgroepen bleken in mijn ogen problemen veel meer uitsluitend vanuit de eigen discipline te bekijken. Op dat moment werd mij duidelijk bestuurskunde een onmiskenbare meerwaarde heeft. Het lijkt een open deur om te zeggen dat het goed is om een probleem vanuit een juridische, economische, politicologische en sociologische invalshoek te bekijken. Wanneer je echter niet de mogelijkheid hebt gehad je verder (gedeeltelijk) te verdiepen in bovengenoemde studierichtingen, kun je in de praktijk veel moeilijker door die open deur. Juist de multidisciplinaire achtergrond maakt bestuurskundigen zo geschikt voor bijvoorbeeld medewerker bij een kamerlid of een fractie in de Tweede Kamer.

Daar kwam ik in april 1996 ook achter toen mijn voorganger, Fries Heinis, ja...ook een bestuurskundige, mij attent maakte op de vacature van persoonlijk medewerker bij VVD-Tweede Kamerlid Johan Remkes. Sinds mijn afstuderen en mijn diensttijd was duidelijk geworden dat één van de conclusies uit mijn eindscriptie over de coördinatie van humanitaire hulpverlening door de VN strookte met de werkelijkheid: zonder praktijkervaring behoor je in dat vakgebied niet aan de slag te komen. Waarom het bij mij bijna een jaar geduurd heeft voordat ik daarachter was, is mij tot op de dag van vandaag niet duidelijk en aangezien ik ook weer niet zo idealistisch was om op de bonnefooi af te reizen en "aldaar" praktijkervaring op te doen, kwam de mogelijkheid in de Tweede Kamer aan de slag te gaan voor mij als geroepen.

Inmiddels ben ik hier nu 2 jaar aan het werk, heb letterlijk tientallen meters stukken verwerkt en een even groot aantal wetsvoorstellen en beleidstrajecten mede beoordeeld. Ze zeggen wel eens dat je na je middelbare school veel weet van een heleboel onderwerpen, dat je na je studie veel weet van één onderwerp en dat je je in je baan nog verder specialiseert. Niets is in mijn geval minder waar. Dat van de middelbare school klopte nog wel, maar na de studie bestuurskunde weet je genoeg van relatief veel onderwerpen en na twee jaar Tweede Kamer weet je genoeg van nog meer onderwerpen. Dat geeft je tevens de mogelijkheid uit te vinden welke terreinen je nu echt interessant vindt.

Bij mij heeft dat nu tot gevolg dat ik per 1 juli een overstap maak naar het energiedistributiebedrijf voor Noordoost Nederland EDON. In het afgelopen half jaar ben ik namelijk redelijk nauw betrokken geweest bij de totstandkoming van de nieuwe elektriciteitwet. Met deze wet wordt de productie en levering van de elektriciteit in de loop van een aantal jaren vrijgemaakt hebt. Hoewel ik mij nooit zo specifiek voor elektriciteit geïnteresseerd heb, spreekt met name de overgang van nutsbedrijven naar een vrije markt mij erg aan. Door de in het wetgevingstraject opgedane contacten bleek vervolgens de overstap naar een functie op het raakvlak van marktpartij EDON en de overheid als toezichthouder op de toekomstige elektriciteitsmarkt mogelijk. Ik krijg nu de kans naast mijn betrokkenheid bij het denkproces over hoe zo'n vrije elektriciteitsmarkt er uit moet komen te zien ook een speler te worden bij de uiteindelijke uitvoering in de praktijk. Van veel oudcollega's hoor ik dat het nooit meer zo gezellig, leuk, interessant en hectisch wordt als bij de VVD-fractie in de Tweede Kamer, maar een leven lang persoonlijk medewerker is ook niet ideaal. In ieder

geval is het medewerkersschap een eerste stap die ik bestuurskundigen van harte aan kan raden en met mij vele (oud) collega's. Ook in mijn nieuwe functie zal de brede basis die bestuurskunde kan bieden mij helpen staande te blijven tussen alle specialisten.

Robbert Wierema
Oud-student bestuurskunde in Leiden

PGO bij bestuurskunde: waardevol naast andere werkvormen

Reactie Geert Neelen, coördinator `Bestuurskunde: Inleiding 3'

Overal waar vormen van probleemgestuurd onderwijs (PGO) worden ingevoerd, ontstaan er heftige discussies over de voor- en nadelen van deze onderwijsvorm. Zie hiervoor ondermeer het artikel van R. Bodelier in Intermediair van 20 mei 1998 met de veelzeggende titel "De leerling zoekt het maar uit, De rampzalige gevolgen van `leren leren'". De uiteenlopende reacties op PGO geven al aan dat het geen gewone onderwijsvorm is.

Ook bij bestuurskunde is er zowel onder studenten als onder docenten in het afgelopen half jaar veel gediscussieerd over de gevolgde werkwijze in de werkgroepen. Voordat ik een inhoudelijke reactie op het voorgaande artikel over PGO bij bestuurskunde geef, wil ik benadrukken dat ik deze discussies als een waardevol neveneffect van PGO beschouw. Het is goed als studenten en docenten kritisch na- en meedenken over de inhoud en vorm van hun eigen onderwijs. Deze discussies scherpen het inzicht in de deskundigheden en vaardigheden die voor bestuurskundigen relevant zijn alsmede in de methoden en onderwijsvormen die gehanteerd kunnen worden om studenten in deze deskundigheden en vaardigheden te trainen. En PGO beschouw ik als niets meer dan één van de onderwijsvormen in de propedeuse, die zeer waardevol kan zijn naast andere meer traditionele onderwijsvormen.

In het voorgaande artikel is de kern van PGO al duidelijk uitgelegd. Als aanvulling en correctie op deze uitleg wil ik erop wijzen dat PGO naast het verder ontwikkelen van bepaalde vaardigheden zeker ook gericht is op het verwerven van inzicht, bij `Bestuurskunde: Inleiding 3' in het bijzonder in beleids- en organisatievraagstukken. Kennisverwerving en het trainen van vaardigheden laten zich analytisch weliswaar onderscheiden, maar gaan bij PGO (idealiter) samen. Door met concrete bestuurskundige problemen aan de slag te gaan en hierover te adviseren worden vaardigheden ontwikkeld als het leren beschrijven en analyseren van bestuurlijke problemen en het werken in teamverband maar krijgt de student ook een beter inzicht in en gevoel voor de vaak abstracte begrippen en theorieën uit de literatuur. Daarbij kan het gaan om de vraag hoe bijvoorbeeld bepaalde ongewenste beleidsuitkomsten tot stand komen (niet-gebruik Individuele Huursubsidie) of hoe moeilijk het is de bureaucratische organisatie van gemeenten om te vormen tot een meer klantgerichte organisatie (één-loket streven). Natuurlijk kan het accent soms meer naar de te ontwikkelen vaardigheden verschuiven, maar -omdat aan het eind een concreet advies moet worden gepresenteerd- komen inhoudelijke aspecten onvermijdelijk telkens weer aan de orde.
Het voorgaande wil niet zeggen dat PGO de ideale onderwijsvorm is en dat er bij Bestuurskunde niets te verbeteren valt. Integendeel. In de uitgebreide evaluatie onder studenten en docenten zijn tal van knelpunten naar voren gekomen die we voor het volgende jaar proberen op te lossen. Refererend aan de in het vorige artikel besproken zevensprong en `vergaderorde' kunnen we stellen dat beide hulpmiddelen voor het oplossen van problemen zijn en dat vooral ook moeten blijven. Wanneer zij tot doel worden of de voortgang en creativiteit van het groepsproces beperken, kan de groep deze hulpmiddelen zelf aanpassen. Omwille van het leerproces moeten bepaalde functies echter wel vervuld blijven worden.

Met deze kórte reactie is het laatste woord over PGO zeker nog niet gesproken. Laten we het hopen van niet. Kritische discussies tussen docenten en studenten over inhoud en vorm van het onderwijs zijn een uiting van een sterke betrokkenheid en verantwoordelijkheid voor het bestuurskunde-onderwijs en als zodanig een voedingsbodem voor een voortdurende verbetering van het onderwijs.

Geert Neelen
Universitair docent departement bestuurskunde

Lezing door mr A.W.H. Docters van Leeuwen

I. de Ligny

In zijn lezing op 11 mei 1998 voor de Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden acht Docters van Leeuwen op de rand van het millennium, de vraag naar transformaties meer dan ooit actueel.

Omdat het onderwerp veel te groot is voor één lezing maakt Docters van Leeuwen een keuze voor de belangrijkste transformaties die voortkomen uit met name de ontwikkelingen van de digitale technologie in samenhang met de technologie van de energieontwikkeling. Daarbij moet bedacht worden dat na het wegvallen van het communisme de maatschappij gebaseerd is op een combinatie van democratie en kapitalisme.
In eerste instantie onderscheidt Docters van Leeuwen twee hoofdlijnen: de ontwikkelingen met betrekking tot de burger, en die met betrekking tot de leider. Later komt daar nog de ontwikkeling ten aanzien van de spiritualiteit bij.
De eerste hoofdlijn is samen te vatten in de eenvoudige vraag:
"Waar heeft de goed opgeleide, vaardige, gezonde burger de overheid nog voor nodig?" De burger kan, desgewenst samen met anderen, alles zelf regelen: kennis verwerven, contacten leggen, zich verplaatsen, zorgen voor veiligheid, enz. Dit betekent dat de nachtwakersstaat of welvaartsstaat gaat verdwijnen en dat er volgens Geelhoed een soort garantiestaat zou kunnen ontstaan. Vraag is hoe die er dan uitziet.

Omdat de beslissingen als gevolg van de technologische ontwikkeling steeds meer genomen zullen worden door de burgers, worden ze steeds kleiner.
De andere ontwikkeling gaat hier schijnbaar tegen in. Het theorema van Hobbes zegt: je moet naar macht streven want anderen doen dat ook; doe je dat niet dan raak je het kwijt. Een zelfde mechanisme impliceert dat de steeds grotere beslissingen, die mogelijk worden als gevolg van de technologische ontwikkelingen, ook genomen moeten worden; zo niet dan doen anderen het. Deze mega-beslissingen, onder meer op Europees niveau spelen zich af in een democratisch schemergebied en dat willen we ook, aldus Docters.
Het gaat daarbij niet altijd om overheidsbeslissingen. De overheid nam vroeger immers het publieke belang voor zijn rekening. Nu ontstaat een ander beeld. In de '60er-jaren werd er geëist aan de overheid, nu wordt er geëist aan degenen die het publieke belang aantasten, een voorbeeld is de milieubeweging die maatregelen eist van Shell of Schiphol; niet van de overheid, hoewel die er wel bij betrokken is. Naar mening van Arthur Docters van Leeuwen is de toekomst aan configuraties: burgers die een groep vormen, een organisatie zijn of een institutie constitueren. De configuraties dienen het belang van de burgers
Deze ontwikkeling zou zich ook moeten uitstrekken tot de politieke partijen, indien deze althans in de toekomst willen blijven bestaan. De partijen zijn nu puur gericht op het verkrijgen van overheidsmacht. De politieke partij zou echter een middel moeten vormen voor de burger om zijn politieke belang vorm te geven, waarbij de burger zelf de intensiteit en de omvang kan bepalen, zoals Amnesty International en Green Peace dat doen. Overigens zouden de politieke partijen moeten bedenken dat de succesvolle socialistische partijen uit dit soort bewegingen zijn voortgekomen.
Deze ideeën slaan nog niet aan bij de bestaande partijen. Men praat daar nu over het politieke primaat waarbij de ministeriële verantwoordelijkheid zich lijkt te moeten ontwikkelen tot een hiërarchische verhouding, in de eerste plaats met de ambtenaren, maar als je het rapport Steenhuis goed leest, ook met de rechters. Volgens het rapport van Van Kemenade moet het toetsingrecht worden terug gebracht tot het begrip willekeur. Dit betekent dat de klassieke criteria van redelijkheid en evenredigheid in het geding zijn. Als je die kant opgaat, kunnen de burgers nergens meer terecht. Er ontstaat politieke centralisatie en daarmee hiërarchiesering. Op Nederlands niveau kan deze ontwikkeling niet lang standhouden omdat de echte macht bij Europa en Atlantië (USA, Europa van G7, Canada) ligt. Indien de ontwikkeling door zou zetten in een hiërarchisch geordend Europa kan dit ontaarden in het klassieke gedrag van de satraap.
Docters van Leeuwen betreurt dat de democratische legitimatie wegebt. Het goede antwoord is niet de nuancering te laten wegvallen; het goede antwoord is reorganiseren van de rijksdienst. In de jaren '80 wilde iedereen die reorganisatie, maar er is niets van terechtgekomen en dat werkt nu door in het gedachtengoed van de rijksoverheid.
De derde transformatie betreft de spiritualiteit die naar de mening van Docters van Leeuwen gekoppeld is aan en overgaat in virtualiteit. De vraag is waar het materialisme met herkenbare realiteiten is gebleven. De ontwikkelingen in de negatieve spiritualiteit in de vorm van innerlijke virtualiteit, zoals rechts nationalisme, geestelijke ervaringen opgewekt door drugs en sommige muziek zijn waarneembaar evenals externe virtualiteit in de vorm van bijvoorbeeld Disneyland en vermaakpaleizen; de groei is enorm.
De mensen worden als ze, met een hoofdtelefoon op en een pilletje in, bezig zijn met virtualiteit weinig aanspreekbaar; je raakt ze kwijt en ze nemen afscheid van de publieke deelneming, van het publieke belang. Dat is niet goed voor de burgers.
Deze negatieve ontwikkeling is ook zichtbaar bij de overheid. In de verkiezingstijd is de virtualiteit al volledig bepalend, niet de inhoud en helemaal niet de realiteit. Symbolisch beleid is in Nederland al een geaccepteerd begrip. Straks wordt regeren dan een ritueel, zoals ooit in het Chinese keizerrijk. Nu al is het merkbaar, objectief waarneembaar beleid is minimaal.
Tegenover de negatieve spiritualiteit staat de positieve, die je gezag kunt noemen. Voorbeelden van personen met aanvaard gezag zijn Churchill en Duisenberg; voorbeelden van institutionele aard: de uitspraken van de rechter in Nederland die algemeen als maat geaccepteerd worden. Persoonlijk gezag is gebaseerd op persoonlijke kwaliteiten: uitstraling, visie en (gebleken) effectiviteit. Docters van Leeuwen denkt dat in de toekomst persoonlijk gezag nog belangrijker zal worden en los zal komen van de institutionele positie van de persoon.
De vraag, die voor bestuurskundigen erg belangrijk is, is: Wat gaat er gebeuren met de traditionele instituties? In de eerste plaats zegt Docters van Leeuwen zullen ze nog in lengte van jaren bestaan; dat is werkgelegenheid. De functie zal evenwel verschuiven in de richting van virtualiteit en rituelen en daarmee kunnen ze immers nog lang vooruit.
De gemeenten, die dicht bij de burgers staan zullen zich in de toekomst, naar verwachting van Docters van Leeuwen, het beste kunnen handhaven mits ze gaan functioneren in netwerkachtige vormen en opteren voor het publieke belang.
De provincies en het Rijk krijgen het moeilijker. De provincies hebben kansen vanuit het historisch perspectief. Het Rijk krijgt het het moeilijkst omdat het verder van de burgers afstaat en de feitelijke macht bij Europa en het Atlantië van de G7 komt te liggen. Een andere rol is nodig, omdat Nederland zich met kracht zal moeten manifesteren op het Europese niveau. Vandaar het advies van Arthur Docters van Leeuwen aan de rijksdienst nu alsnog grondig te reorganiseren, het is nog niet te laat.
Tenslotte gaat Docters van Leeuwen in op de positie van het vak Bestuurskunde, ten opzichte van rechten, sociologie en politicologie. Bestuurskunde heeft zich goed ontwikkeld, het houdt zich met de goede dingen bezig en is daardoor beter in staat de werkelijkheid waar te nemen. En daar gaat het om. Het openbaar bestuur moet zich durven te concentreren op de realiteit die er is en die er gaat komen.

Irma de Ligny
Studente bestuurskunde in Leiden

Traditioneel bestuur in Uganda: Een Afrikaanse Renaissance

M. Holtkamp

Het is 9 januari 1998 en de airbus van Sabena raakt de vruchtbare grond van Uganda. Ik heb mijzelf vanuit Nederland gelanceerd naar Uganda, gelegen in het politiek onstabiele Grote Meren gebied van Oost Afrika, om daar onderzoek te doen naar de rol van traditionele leiders in de huidige Afrikaanse staat.

Traditioneel bestuur, bestaat dat nog? En: welke rol hebben traditionele leiders nu nog te spelen? Ik heb besloten mijn scriptie hier aan te wijden en mijn these te onderbouwen door te "voelen, proeven en ruiken"

op welke manier traditioneel bestuur op de Afrikaanse evenaar functioneert.

Uganda bestond tot 1966 uit een aantal koninkrijken en districten die in een federaal arrangement, gecreeerd door de Britten die Uganda in 1962 verlieten, naast elkaar bestonden. In 1966 bestormde het leger van Milton Obote, onder aanvoering van de legendarisch geworden Idi Amin, het paleis van de toenmalige koning Mutesa II en schafte door middel van een nieuwe constitutie traditionele leiders in Uganda af. Deze constitutie staat bekend als de Pigeonhole Constitution, aangezien leden van het nationale departement de constitutie in hun postvakje aantroffen; debat hierover mocht niet plaats vinden.

Kabaka (koning) Mutesa II was koning van Buganda, het grootste en meest tot de verbeelding sprekende koninkrijk in Uganda, waarvan de geschiedenis teruggaat tot de 14e eeuw. Buganda had zich ontwikkeld tot een gecentraliseerde staat, gebaseerd op een clanfederatie en aan de top van de administratieve hiërarchie stond de Kabaka. De Kabaka was een absoluut heerser, maar aan diens macht werden door een "informeel systeem" van checks and balances en de Ganda-traditie grenzen gesteld. Wil je hier meer over weten, dan moet je Max Weber's (jawel, daar hebben we 'm weer) verhandelingen over traditioneel gezag er maar eens op naslaan.

Uganda ontwikkelde zich na 1966 tot een natiestaat waar onder leiding van diverse (repressieve) regimes geen plaats meer is voor de traditionele koninkrijken. Maar na jaren lang lobbyen, door met name monarchisten uit Buganda creëerde de regering in 1993 ruimte voor de terugkeer van koningen. De Baganda kroonde hun Kabaka Ronald Muwenda Mutebi II en ook andere koninkrijken vierden massaal feest. De grondwet van 1995 verbiedt de koningen zich te bemoeien met het (lokale) bestuur en het politieke besluitvormingsproces, maar al snel wordt duidelijk, dat de traditionele leiders nog steeds een grote mate van respect en legitimiteit bezitten. Traditionele leiders zijn vaak beter in staat dan de centrale regering, om de bevolking te mobiliseren. Ook op andere plaatsen van het Afrikaanse continent vinden dergelijke "revivals" plaats. Afrika-kenner Basil Davidson spreekt van een Afrikaanse Renaissance die bedoelt is om aansluiting te vinden bij de eigen pre-koloniale vormen van bestuur om zo duurzame sociale en economische ontwikkeling te realiseren. De oplossingen voor Afrika's problemen zijn te vinden in haar eigen geschiedenis en niet in de kant en klare "good governance" pakketten van het Westen. Traditionele vormen van bestuur kunnen een alternatief bieden voor het principe van gekozen vertegenwoordiging als sine qua non voor democratie.

Op dit moment hebben traditionele leiders met name een rol te spelen op het gebied van armoedebestrijding door de eigen bevolkingsgroep te mobiliseren voor allerlei projecten. De roep naar een autonoom Buganda in een federaal arrangement is echter nog niet verdwenen. Ook de andere traditionele monarchieën in Uganda, zij het in mindere mate dan Buganda, proberen aansluiting te vinden bij hun eigen verleden. Traditionele leiders manoeuvreren in de schaduw van de staat, maar die schaduw wordt steeds kleiner.

Marc Holtkamp
Student bestuurskunde in Leiden

Oproep !

De redactie van de Bestuurskundige Berichten is nog steeds op zoek naar nieuwe redactieleden. Vooral eerste- en tweedejaarsstudenten zijn van harte uitgenodigd!

Heb jij zin om met je medestudenten een semi-wetenschappelijk tijdschrift te maken? Kom dan even langs in de B.I.L.-kamer (SB-03) of bel Laura Hage (071-5120091).

50 jaar Universele Verklaring van de Rechten van de Mens : feest of geen feest?

C. Behr

Op 10 december 1998 is het vijftig jaar geleden dat de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM) door de Verenigde Naties werd aangenomen. Geschokt door de verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog wilden de toenmalige wereldleiders met een officieel document voorkomen dat dergelijke schendingen tegen de mens opnieuw zouden plaatsvinden. Op 10 december 1948 ondertekenden de landen van de VN de Verklaring.

Nu, vijftig jaar later, wordt er opnieuw stil gestaan bij waar de verklaring voor staat en nagegaan of de voornemens nog overeind staan.

Wat houdt de UVRM nu eigenlijk in? De Verklaring vormt de basis voor de bescherming van de rechten van de mens. Deze rechten gelden voor iedereen ongeacht sekse, ras, huidkleur of levensovertuiging. De rechten zijn gevat in dertig artikelen met gelijke en onvervreemdbare mensenrechten. Zo is er het recht op leven in vrijheid en veiligheid (art. 3), het recht voor en door de wet op dezelfde manier behandeld te worden als ieder ander (art. 7) en het recht te denken , te schrijven en te zeggen wat je wilt (art. 19). Een land dat zich heeft aangesloten bij de VN onderschrijft daarmee de UVRM en mag geen wetten aannemen waarmee deze rechten van individuele burgers worden afgenomen. Op basis van de UVRM zijn er in

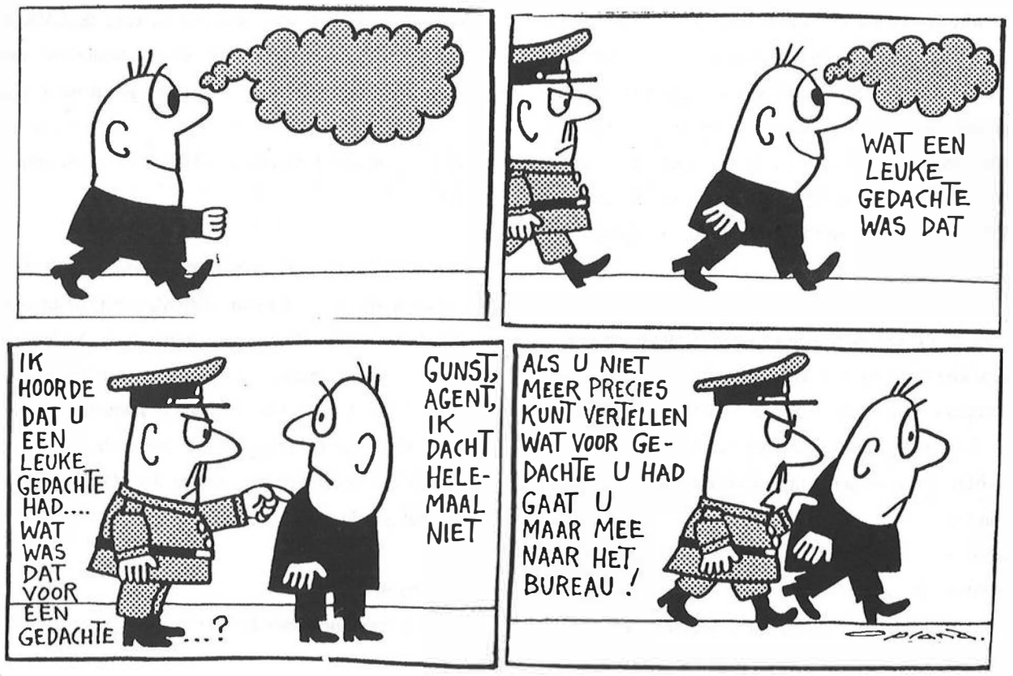

de loop der jaren meerdere verdragen opgesteld. Er zijn verdragen over de behandeling van vluchtelingen, tegen martelen en over kinderrechten. Nederland heeft de meeste van de verdragen die zijn gebaseerd op de UVRM ondertekend.

Wanneer we de balans opmaken is het duidelijk dat men de belofte van 50 jaar geleden niet is nagekomen. China, Algerije, Indonesië en Colombia zijn slechts enkele van de landen die met regelmaat zijn terug te vinden in de rapporten van de diverse mensenrechtenorganisaties. Voor velen in Nederland blijft het echter een- ver-van- mijn-bed-show. Is er dan echt de publiciteit van bijvoorbeeld een WK-voetbal voor nodig om van het grote publiek eindelijk even de aandacht te krijgen voor de mensenrechtensituatie in een land als Nigeria? Het antwoord hierop lijkt ja te zijn. Er was verontwaardiging over hoe 'grof' de door Amnesty International gemaakte tv-spot was, maar of dit ook leidde tot oprechte verontwaardiging over de aanleiding van de spot? Zelfs na de meest recente ontwikkelingen (aftreden van Suharto en het overlijden van Abacha) is na korte media -aandacht de focus weer verschoven naar meer prettige zaken. En dat terwijl de situatie in Nigeria schrijnend is. Velen zitten zonder eerlijk proces gevangen of worden door 'veiligheidstroepen' in willekeur opgepakt of vermoord. In 1995 werd een van Nigeria's grote mensenrechtenactivisten, Ransome-Kuti, opgepakt omdat hij de oneerlijke processen van het militaire tribunaal bekritiseerde. Hij werd veroordeeld tot vijftien jaar cel.

Gelukkig is er ook nog goed nieuws. Begin dit jaar is een kleine winst geboekt. In april gaf de mensenrechten commissie van de VN haar toestemming voor de Verklaring van de Rechten van Mensenrechtenactivisten. In eigen land zijn activisten vaak een doelwit van represailles.
Door hun en hun medestanders, zoals kerken en vakbonden het zwijgen op te leggen, wordt de toegang van organisaties tot informatie bemoeilijkt en kunnen goede onderzoeken naar schendingen onmogelijk worden gemaakt. De meeste mensenrechtenorganisaties hebben nu hun steun gegeven aan de Verklaring. De grote vraag blijft echter, net als bij de UVRM, wie gaat toezien op naleving van deze nieuwe verklaring.
Dat dit een probleem is blijkt al uit het feit dat de Nigeriaanse minister van Buitenlandse Zaken Ikimi in de commissie zelf bedreigingen kon uitten naar activisten in zijn land. Hoeveel zij kunnen verwachten van de nieuwe Verklaring van de Rechten van Mensenrechten- activisten is dus maar de vraag.
Op dit moment wordt er in Staatsburg vergaderd over het instellen van een International Criminal Court, een permanent internationaal strafhof. Dit hof zal zich gaan uitspreken over o.a. misdaden tegen de menselijkheid en oorlogsmisdaden. Of dit hof er werkelijk komt en wat de definities zullen worden van de bedoelde misdaden is niet echter nog niet zeker.

Hopelijk schudt de grote aandacht voor het komende 'feest' iedereen nu eens echt wakker.
De mensenrechtenorganisaties als Amnesty International, Campaign for Democracy (Nigeria) blijven intussen, zeker met het oog op de komende 'verjaardag', dit jaar extra aandacht vragen voor de UVRM. De acties van Amnesty International Nederland van de afgelopen maanden zijn in ieder geval nu al een succes gebleken.[1] Echt feest zal het echter pas zijn als de mensenrechtenorganisaties zichzelf kunnen opheffen.

[1]Amnesty International Nederland heeft als onderdeel van haar jaaractie "50 jaar UVRM, maak de belofte waar", zo'n drie miljoen handtekeningen in Nederland opgehaald van mensen die beloven er alles aan te doen om de rechten van de mens te kunnen waarborgen. Deze actie kreeg extra aandacht door de (tijdelijke) samenwerking met de AVRO maar loopt nog het gehele jaar.

Claudia Behr
Studente bestuurskunde in Leiden

Gelezen in...

The Journal of economic literature
Misschien niet het eerste tijdschrift waar je als bestuurskundige aan denkt. Maar om enig overzicht te krijge van de (Angelsaksische) economische literatuur is het handig. Verschijnt vier maal per jaar en bevat een aantal artikelen uit tijdschriften die worden opgenomen in de overzichten in het blad. Verder veel en uitgebreide boekrecencies.
Maart 1998, vol. XXXVI, number 1
Dit nummer bevat ook voor bestuurskundigen een aantal relevante artikelen. In de eerste plaats van een artikel van Rabin over psychologie en economie; Elster over emoties en economische theorie; Bowles over de culturele gevolgen van de markt en andere economische instituties en een artikel betreffende het welzijn van Amerikaanse vrouwen tussen 1970 en 1995.

Mens & Maatschappij
Verschijnt vier keer per jaar en is een tijdschrift voor de sociale wetenschappen. Voor studenten geldt een aantrekkelijke korting.
Nummer 2, jaargang 73(1998)
Het eerste artikel gaat in op een veelbesproken en bediscussieerd probleem. In hoeverre vindt er verdringing op de arbeidsmarkt plaats van laag opgeleiden. Het onderzoek heeft gekeken naar de invloed van diploma's op de stromen tussen werk en werkloosheid. De auteur concludeert dat lager opgeleiden een grotere kans op werkloosheid hebben en dat werklozen met een diploma een hogere kans hebben om weer aan het werk te komen. Van de hand van Jaap Timmer staat er een sociologisch essay over de auto (Toepasselijk getiteld Chroom en charisma) in. Het essay belooft ook aandacht te besteden aan de auto als statussymbool en zijn rol in het sociale verkeer. Verder een artikel over de veranderende levenskansen, broze legitimiteit en innerlijke tweespalt in postcommunistisch Oost-Europa en een over de gevolgen van kinderloosheid voor de ouderdom (die veelal negatief zijn, zowel op de grootte van het sociale netwerk als welbevinden).

Policy & Politics
Driemaandelijks tijdschrift over 'alle aspecten van bestuur en politiek direct of indirect verbonden met het parlement en parlementaire systemen in Engeland en de rest van de wereld'. Een breed scala aan mogelijke onderwerpen dus voor dit tijdschrift.
April 1988, vol. 26, nummer 2
Van Cousins een essay over sociale uitsluiting in Europa, waarbij de auteur een vergelijking maakt tussen Duitsland, Spanje, Zweden en Groot-Brittannie. Daarbij kijkt zij naar hoe bepaalde groepen worden behandeld door de verschillende welvaartstaten. Het tweede artikel beschouwd Denemarken, zo'n beetje het enige Europese land dat een alternatief voor 'de onzichtbare leidende hand van de markt'. Maar ook Denemarken ontkwam niet aan hervormingen van de arbeidsmarkt. Ook een artikel welk een onderzoek presenteert naar de

meest omvangrijke hervomingen van de lokale overheid en de uitvoering van sociale regelingen. Nadruk wordt gelegd op in hoeverre het verkleinen de 'sociale diensten' werkbare organisaties laat voortbestaan.
Verder nog een essay over 'sectoral boards' en hun functioneren in de huidige samenleving. En een vergelijking van Leidse onderzoekers naar gelijkheidspolitiek op de arbeidsmarkt in Nederland en Canada. Het opent met een een historische schets van de geschiedenis van de gelijkheidspolitiek.

Parlimentary Affairs

Ook een kwartaaltijdschrift met nadruk op het parlement, maar kijkt natuurlijk ook naar daarmee samenhangende terreinen.

April 1998, vol. 51, no. 2

Het nummer opent met een artikel over 'New Labour'; vervolgt met een analyse van het verkiezingsstelsel en de 1997 verkiezingen; een analyse van lijsttrekkersdebat in GB. Ook aandacht voor de regulering van de geprivatiseerde nuts-bedrijven en de financiering van de Amerikaanse campagnes.

Foreign Affairs

May/June 1998, vol. 77, number 3

Globalisering en de vrije markt zijn nog steeds hot-topics en dit nummer van *Foreign Affairs* opent dan ook met drie discussies over deze begrippen. De commentaren zijn kritsch op de stokpaardjes van het Amerikaanse marktdenken. Het eerste artikel is weer echt Amerikaans, het

HIER HAD UW ADVERTENTIE KUNNEN STAAN!

BEL JAN KORFF DE GIDTS
TEL: 071-5273696

bespreekt namelijk de tweede Ameriaanse eeuw. Volgens de auteur Zuckerman zal ook de volgende eeuw domineren. Gelukkig komt Paul Krugman in het tweede artikel de Amerikanen weer met beide benen op de grond te zetten. Volgens hem zijn de onderliggende cijfers van de Amerikaanse economie helemaal niet zo goed. Bijvoorbeeld de lange groei, de productiviteit en de structurele werkloosheid zijn niet veel verbeterd. Bij de volgende recessie zal de onzin blijken van het Amerikaanse optimisme. Verder twee artikelen die zich concentreren op de financiele crisis in Azie en het gebrekkige kapitalisme in Rusland. Volgens de auteur van het volgende essay is de politiek in India niet het probleem. De politiek doet het zelfs heel goed in het samenbrengen van extreme meningen. Juist de economie vormt een gevaar voor de Indiase staat. (Waarschijnlijk is het geschreven voor de kernproeven). Het nummer sluit met een kritische analyse van het buitenlandbeleid van Frankrijk.

Beleid & Maatschappij

Dit tijdschrift wil 'een onafhankelijk forum zijn voor wetenschappelijk verantwoorde analyses van beleidsontwikkelingen in de samenleving binnen de spanningsverhouding tussen beleid, wetenschap en de publieke zaak' en verschijnt 6 keer per jaar.

Nummer 2 (1998)

Dit nummer heeft als thema geopolitiek en bevat slechts drie artikelen. Het eerste artikel bespreekt de Franse geopolitiek. Dit tegen de achtergrond van de geschiedenis van de Franse staat als een agrarische samenleving met demografische problemen. Volgens de auteur beweegt Frankrijk naar een traditionele geopolitieke opvatting gebaseerd op de natiestaat en het dreigen met geweld. Het tweede artikel onderzoekt de relatie tussen de opvattingen in de maatschappij. Het laatste artikel probeert de wetenschappelijke literatuur over geopolitiek van de negentiger jaren. De auteur signaleert een grote diversiteit en hij deelt ze daarom maar in in vieren. Belangrijkste overeenkomst is de opkomende nadruk op 'geo-economie'.

Acta Politica

Is het officiele blad van de Nederlandse politiciologen en verschijnt vier keer per jaar.

Nummer 2 1998

Als eerste de belsuitvorming over de MUB, de nieuwe wet die het bestuur van de universiteit regelt. Volgens de auteur vormt het een prima voorbeeld van de o zo zeldzame 'voting paradox'. Een ander artikel bekijkt de rol van eigen huisbezit als een alternatieve manier om tot redistributie van inkomen te komen. Het derde artikel bespreekt de rol van informatie over de partijen bij de burgers. Hiertoe is de vermeende positie van de partijen volgens de stemmers vergeleken met het stemgedrag van de partijen. Minder goed geinformeerde burgers blijken te vertrouwen op de links-rechts dimensie om de positie van de partijen in te schatten.

Wilt u een advertentie in de Bestuurskundige Berichten plaatsen? Dat kan. Neem contact op met Jan (071-5273696)!

Studie-boeken?

Je vindt ze bij:

Kooyker Ginsberg *)

Breestraat 93
2311 CK Leiden
(071) 516 05 00

Breestraat 127
2311 CM Leiden
(071) 512 46 42

*) De grootste boekhandel van Leiden...